

Letnik XX. V Celju, meseca dec. 1912. Št. 10., 11. in 12.

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: :

Dr. Moric vitez pl. Ertl, sekcijski šef v poljedelskem ministerstvu

Dr. Moric vitez pl. Ertl.

Sekcijski šef **dr. Moric Ertl** v poljedelskem ministrstvu je prejel plemstvo za svoje velike zasluge, ki jih ima za kmetijsko zadružništvo. Zaslužni zadrugar je bil rojen leta 1859. na Dunaju in se je v svoji mladosti v domovini in na tujem mnogo bavil z narodno - gospodarskimi študijami. V poljedelskem ministrstvu je tekom zadnjih 20 let močno vplival na razne kmetijstvo zadevajoče postave. Posebno pozornost pa je posvečal kmetijskemu zadružništvu. Da se razvoj te gospodarske panoge na Avstrijskem pospeši, je v 90. letih skupno s sedanjim državnim poslancem **dr. Štefanom Lichtom** prepotoval Nemčijo in o kmetijskem zadružništvu v Nemčiji spisal znamenito delo, ki je izšlo leta 1896. Od tega časa je sam močno posegel v organizatorično delo avstrijskega zadružništva, vplival je na ustanovitev Splošne Zveze avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju, katera tvori centralo vsega avstrijskega kmetijskega zadružništva. Vzporedno s praktičnim organizatoričnim delom se je **dr. vitez pl. Ertl** vedno bavil tudi s pisateljevanjem ter je sodeloval na raznih zadružnih in vobče kmetijskih kongresih.

Dr. pl. Ertl je bil v poljedelskem ministrstvu mnogo let referent za kmetijsko zadružništvo ter sedaj načeljuje sekciji, kateri je dodeljen referat o kmetijskem zadružništvu, razuntega pa tudi o raznih drugih kmetijskih vprašanjih, n. pr. o draginji, o živinoreji, o vinoreji, perutninarstvu, čebelarstvu, mlekarstvu, vojaških nabavah, vnovčevanju živine, kmetijskih družbah itd. itd. Torej izredno obširen delokrog, v katerem je naš slavjenec vedno v vseh vprašanjih z največjo ljubeznijo zastopal koristi kmetijstva. Celo svoje življenje je posvetil avstrijskemu kmetijstvu. **Bodimo mu zato hvaležni!**

Slovenci, čuvajmo svoje posojilnice!

(Nadaljevanje in konec.)

Narodni pomen slovenskih posojilnic.

Pred posojilnicami sploh ni bilo slovenskih, narodnih denarnih zavodov, med tem ko so imeli drugod poprej vsaj banke in občinske hranilnice. Pač je delovalo takrat v važnih posto-

jankah slovenske zemlje že dokaj tujih, pred vsem nemških denarnih zavodov. Posebno so imela važna mesta kakor Ljubljana, Celovec, Maribor, Celje itd. svoje nemške hranilnice, kar nam je v narodnem oziru delalo veliko škodo. Saj občutimo to še danes in tudi vemo, da je danes n. pr. na Spodnjem Štajerskem še zmiraj mnogo več denarja združenega v nemških, kakor pa v slovenskih denarnih zavodih, vkljub temu, da je število slovenskega prebivalstva skoraj desetkrat večje, kakor pa je Nemcev (samo na Spodnjem Štajerskem). V teh razmerah imajo naše posojilnice čisto izreden naroden pomen. Danes lahko rečemo, da se imamo Slovenci za večino vseh lepih dosedanjih narodnih uspehov zahvaliti ravno tej okolnosti, ker smo tako zgodaj in s tako marljivostjo začeli s posojilništvom. Saj vedno pravimo, da je gospodarsko delo predpogoj za naše narodno napredovanje; posojilnice dokazujejo, da smo ta nauk tudi izpolnjevali.

Posojilnice so pred vsem s svojimi gospodarskimi koristmi privabile k sebi skoraj celi narod. Ljudstvo je dobilo zaupanje v slovensko moč, ko je videlo, koliko gospodarske sile so Slovenci možni zbrati v posojilnicah. To dejstvo je gotovo mnogo vplivalo. Pri tem pa upoštevajmo še, katerega vzgojnega pomena je bilo in še je slovensko uradovanje posojilnic. Saj so to prva slovenska gospodarska podjetja, v katerih se je upeljalo slovensko knjigovodstvo in popolnoma slovensko uradovanje. Kako je to vplivalo in še vpliva najpoprej na odbor ali načelstvo posojilnice! Še danes opažamo, ako ustanavljamo posojilnice v narodno ogroženih krajih, da je taka ustanovitev v narodnem oziru odločilnega pomena. Če se spravi v prvi odbor tudi nekaj nezavednih mož, v par letih so to najzanesljivejši Slovenci. Posojilnica jih je spreobrnila in utrdila. In kakor je pri odboru, isto velja tudi za vse člane, ki pridejo k posojilnici iskat pomoči. Posojilnice so po vseh obmejnih krajih naše najvarnejše trdnjave. Omeniti je tu posebno koroške Slovence. Slednjih bi sploh ne bilo več, ako bi ne bili dobili že pred desetletji tako veliko število posojilnic, ki spadajo danes med najmočnejše slovenske denarne zavode in so v sedanjih hudih časih najtrdnjša opora koroškega slovenstva.

Poglejmo posamezne kraje. Pred vsem se ozrimo na mesta po Slovenskem, ki še niso v slovenskih rokah. Na severni strani imamo Maribor, Ptuj, Celje, na jugu važno mesto Trst. V vseh teh mestih so slovenske posojilnice prave trdnjave slovenstva. Narodni domovi v Mariboru, Celju in Trstu so velevažna narodna

središča, ki v teh krajih narodno gibanje zelo pospešujejo. Podobno je v drugih manjših mestih, kakor v Gorici, Brežicah, Slovenski Bistrici in drugod. Velika je bila narodna korist vsled ustanavljanja Narodnih domov. Koliko pa so posojilnice razun tega vsako leto žrtvovale iz čistih dobičkov za najrazličnejše narodne namene! V stotisoče že gredo ti zneski. In kakšno korist so naredile posojilnice s tem, da so omogočile obstoj mnogim slovenskim kmetovalcem, obrtnikom, trgovcem in sploh raznim podjetnikom! V kolikih slučajih se imamo ravno posojilnicam zahvaliti, da so se na raznih važnih krajih naselili slovenski podjetniki in da je marsikatera posest prešla ali pa ostala v slovenskih rokah! Če razmišljujemo o vsem tem, potem moramo pač priznati, da bo morala zgodovina slovenskega naroda nekdaž za sedanjost in polpreteklo dobo najbolj povečevati ravno posojilništvo, kajti to je naše narodno samoosvojenje bolj pospeševalo, kakor katerikoli drugi činitelji.

Ali so denarne vloge v naših hranilnicah in posojilnicah ob času vojske varne?*

O tem predmetu se je zadnje čase veliko razpravljalo po političnem časopisju. Pokazalo se je hvala Bogu sicer, da naše kmečko ljudstvo svojim denarnim zavodom zaupa in da ni vzdigovalo denarja. Vendar pa bo naše bralce in zadruženike še bolj pomirila sledeča razprava, ki se naslanja na predavanje nemškega zadruženika, zveznega ravnatelja Katholyja dne 24. novembra v Saalbau-u. Govornik je tam razpravljal o mednarodnem pravu, tičočem se varnosti hranilnih vlog v zasebnih denarnih zavodih, sledeče:

Že v veliki nemško-francoski vojski v letih 1870—71 se je delalo strogo razliko med ravnanjem z zasebnim in državnim premoženjem v sovražnikovi deželi, dasi še ni bilo takrat nobenih tozadevnih mednarodno veljavnih določb. Tako so Nemci sicer zasegli gotovino velike francoske banke v Rheimsu na severnem

* Med „Zadružnimi in gospodarskimi vestmi“ priobčujemo tudi tozadevni članek lista „Straža“ in okrožnico kranjskega deželnega odbora. (Opomba uredništva.)

Francoskem, a na povelje nemškega prestolonaslednika Friderika so denar izročili banki nazaj z utemeljitvijo, da se ne sme nikdo dotakniti zasebnega, četudi sovražnikovega imetja. Še jasnejše se je pokazala razlika, kako je ravnati s sovražnikovim zasebnim in državnim imetjem, v Strassburgu. Tam so dobili Nemci pri filijalki Banque de France, ki so jo smatrali za čisto državno banko francoskega naroda, 8 in pol milijona frankov; trije milijoni so tvorili ostanek kredita, ki je bil na razpolago francoskemu vojaškemu erarju. Vendar pa je nemška vojna uprava izročila ta denar banki nazaj, ker se je ta pritožila, da ni čisto državna banka. Že l. 1874 se je bavila konferenca velevlasti v Bruselju z vprašanjem, kaj je smatrati v slučaju vojske za zasebno in kaj za državno imetje. Vendar se takrat ni doseglo popolnega sporazuma, pač pa na mirovni konferenci v Haagu. V članih 46, 53 in 56 mednarodne pogodbe, tičeče se vojske na suhem, se je določilo, da je odslej naprej v vojskah zasebno in občinsko imetje nedotakljivo. Vzeti se sme torej le državno imetje, denar v državnih blagajnah. Če torej sovražnik ne sme vzeti zasebnega in občinskega premoženja, sme to še naravno manj storiti lastna država, ki najme posebna posojila, da krije vojne izdatke. Naše denarne zadruge, kmečke hranilnice in posojilnice pa razpolagajo sploh le z zasebnim imetjem.

Pa četudi ne bi bilo teh mednarodnih določil, na katere so vezane vse evropske države, bi bil denar, naložen v naših hranilnicah in posojilnicah, še vseeno varno naložen. Treba je pomisliti na njihov ustroj. Kmečka hranilnica in posojilnica je združitev velikega števila posestnikov v eni občini ali okolišu. Ti posestniki imajo po navadi vse svoje premoženje v zemlji, v kmetijah. En del teh posestnikov zaupa svoj denar zadruzi, hranilnici in posojilnici, ki ga posodi drugemu za nakup zemlje, živine, za zboljšanje hiš in posestev itd., kratkomalo denar gre po večini v zemljo nazaj, katere ne more noben sovražnik vzeti seboj. V najhujšem slučaju so uničene hiše ali pa je uničena letina; za hiše izplačajo zavarovalnice po navadi vsaj tretjino škode tudi v vojskinem času, izguba ene letine pa ne pomenja izgube zemlje. Ko nastopijo mirni časi, se življenje po vaseh razvija v starem tiru naprej, posestne razmere ostanejo iste. Na to, da bi vdrl sovražnik celo v naše kraje, pa sploh ni misliti. Kvečjemu pade v vojski ta ali oni, kar se pa po vaseh malo pozna in padejo kvečjemu mladi ljudje. Zato ni misliti, da bi šla posestva

vsled popolnega decimiranja prebivalstva na boben. Inventarja in živali pa ne sme, kakor smo zgoraj navedli, sovražnik, razen proti plačilu, na noben način vzeti.

Naj se torej stvar presoja z ene ali druge strani, vidi se, da je varnost naših denarnih zavodov v vojskinem času prav tako velika kakor v mirnih in da ni za nikogar povoda, da bi svoj denar vzel tam, kjer je popolnoma varen, vstran in ga izročil doma v roke kakim tatom ali ga izpostavil drugačnim nevarnostim, kakoršnih nikoli ne manjka.

Nekaj statistike iz slovenskega in vobče avstrijskega posojilništva.

»Splošna zveza avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju« je izdala drugo knjigo »Poročil iz statistike avstrijskih kmetijskih zadrug« (»Mitteilungen aus der Statistik der landwirtschaftlichen Genossenschaften in Oesterreich«). Ta druga knjiga obsega podatke za l. 1908. Vsak, ki se atančneje bavi z zadružništvom, je to veliko delo gotovo pozdravil z veseljem. Vendar pa se mora priznati, da je ta statistika še zelo nedostatna, posebno kar se tiče našega slovenskega zadružništva. Osobito o slovenskem zadružništvu je z imenovanim delom nemogoče dobiti jasno sliko. Podatki tej knjigi obsegajo 396 posojilnic i. s. je med temi

83 članic Zadružne Zveze v Celju,

210 » » » v Ljubljani,

41 » Goriške zveze gospodarskih zadrug in
društev v Gorici,

43 članic Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani in

19 slovenskih članic nemškega Verbanda v Gradcu,

skupaj 396 članic. Manjkajo toraj v tej statistiki vse mestne in trške posojilnice Šulce-deličevega sistema, ki so včlanjene v Zvezi slovenskih zadrug v Ljubljani in v Zadružni Zvezi v Celju; potemtakem bo manjkalo vsega skupaj kakih 100 posojilnic.—

Podatki za 396 posojilnic, ki so v zgoraj navedenem delu zbrani, nam kažejo za l. 1908 sledeče okroglo število:

zadružnikov	89.186
deležev	K 2,300.000
izposojil	» 7,000.000

posojil	K 71,000.000
hranilnih vlog	» 88,000.000
leta 1908 izplačana posojila . .	» 55,000.000
» » vrnjena »	» 10,000.000
* » vplačane vloge	» 69,000.000
» « izplačane »	» 24,000.000
upravni stroški	» 400.000
dobiček	» 450.000
rezerve	» 2,150.000
promet	» 220,000.000

Okroglo 100 izpuščenih posojilnic spada med največje slovenske zavode te vrste. Izmed teh velikih je upoštevanih v zgoranjem številu le par, ki so včlanjene pri Zadrudni Zvezi v Ljubljani. Ako bi imeli na razpolago podatke o manjkajočih posojilnicah in bi jih prišteli zgoranjim podatkom, tedaj bi se izkaz povišal najmanj za polovico. Želeti bi bilo, da vendar kmalu dobimo natančno enotno statistiko vsega slovenskega posojilništva. Pa tudi na podlagi objavljenih podatkov moramo v marsikaterem oziru presoditi moč slovenskega posojilništva in ga primerjati z ostalim avstrijskim kreditnim zadrudništvom. —

Cela statistika obsega za l. 1908 podatke za 6.524 posojilnic. Konečno podatki teh posojilnic so sledeči :

številu članov	866.998
stanje deležev koncem leta . .	» 12,077.916'12
» izposojil » »	» 55,368.758'—
» posojil in kreditov v tekočem računu koncem leta . .	» 559,341.300'07
stanje hranilnih vlog in vlog v tekoč. rač. koncem leta . .	» 698,575.376'99
med letom dana posojila in izplačila v tekoč. računu . . .	» 246,247.114'60
med letom vrnjena posojila . .	» 89,112.355'44
» » vplačane hranilne vloge in vloge v tekoč. računu .	» 297,107.042'44
Med letom izplačane hran. vl. .	» 146,112.079'35
dpravni stroški	» 2,217.119'11
dobiček	» 2,566.964'74
zguba	» 243.483'32
rezervni fond	» 13,598.370'30
skupni promet	» 1.289,472.969'52

Če torej primerjamo te številke vsega avstrijskega posojilništva, izkazane v zadnji statistiki z našim slovenskim posojilništvom in povsod preračunimo, koliko od zgoranjih številk odpade povprečno na vsako avstrijsko posojilnico in koliko od višje izkazanih slovenskih podatkov na vsako slovensko posojilnico, potem pridemo do sledečih zaključkov:

Zadružnikov ima povprečno vsaka avstrijska	133
vsaka slovenska	225
deležev povprečno vsaka avstrijska posojil. K	1.851
vsaka slovenska »	8.330
izposojil povprečno vsaka avstrijska . . . »	8.400
vsaka slovenska »	17.600
posojil povprečno vsaka avstrijska »	85.000
vsaka slovenska »	179.000
vlog povprečno vsaka avstrijska »	107.000
vsaka slovenska »	220.000
stroškov povprečno vsaka avstrijska . . . »	486
povprečno vsaka slovenska »	1.100
rezerv povprečno vsaka avstrijska »	2.000
vsaka slovenska povprečno »	5.400
dobička povprečno vsaka avstrijska . . . »	400
vsaka slovenska povprečno »	1.136

Če primerjamo povprečne avstrijske in povprečne slovenske številke, vidimo, da slovenske posojilnice nadkriljujejo avstrijsko povprečje glede števila zadružnikov, glede stanja deležev, glede stanja posojil, glede stanja vlog, glede stanja rezerv in glede konečnega dobička za leto 1908. Zelo neugodno je razmerje glede upravnih stroškov. Povprečno jih ima vsaka avstrijska posojilnica 486 K, vsaka slovenska pa 1.100 K. Razumljivo je to navidezno neugodno, kakor vsa ostala ugodna razmerja, ako pomislimo, da je med slovenskimi posojilnicami cela vrsta starejših, že močno razvitih zavodov, ki so si svoje rezerve, deleže in sploh vse svoje poslovne denarje zbirali že dolgo vrsto let, ki so v mnogih slučajih vsled obsežnega poslovanja morali nastaviti tudi posebno uradništvo. V celoti nam to primerjanje številk kaže, da slovensko posojilništvo ni slabo.

Zanimivi so tudi podatki o zadružnih zvezah oz. o zadružnih denarnih centralah, ki izvršujejo med zadrugami denarno izravnavo. Leta 1893 je obstojal eden tak zavod, leta 1910 jih je delovalo že 30. Tabela na strani kaže, kako so se te zveze ali centrale od l. 1893- leta 1910 razvijale. L. 1893 je začela delovati prva centrala,

Najvažnejši podatki vseh v Avstriji obstoječih zadružnih denarnih central od njih ustanovitve
pa do inkluzivno l. 1910.

Število Zadružnih Zvez koncem let	Število pri Zadr. Zvezi včlanjenih zadruge	S t a n j e			Skupni promet v letu v kronah
		deležev	k o n c e m l e t a v k r o n a h		
			vlog	kreditov	
1893	1	1.440	140.660	128.988	370.929
1894	1	2.280	401.016	298.125	2.712.591
1895	4	42.750	1.576.754	679.044	8.939.350
1896	5	56.350	1.975.558	1.309.212	15.430.388
1897	6	69.200	3.654.363	2.167.717	28.006.101
1898	7	84.100	6.166.991	3.345.952	46.948.159
1899	10	159.991	18.146.948	7.137.323	99.893.359
1900	12	208.472	25.520.741	13.305.105	144.259.163
1901	15	284.240	35.255.581	19.896.849	233.464.012
1902	15	335.951	45.141.083	25.817.179	263.049.938
1903	18	520.364	59.414.074	35.195.402	399.987.082
1904	18	604.106	78.625.452	41.157.299	500.503.594
1905	21	797.968	96.323.858	48.119.859	650.349.047
1906	23	1.157.434	124.733.633	58.546.322	779.881.878
1907	26	1.280.056	175.361.031	80.517.833	1.021.506.315
1908	27	1.726.599	183.899.113	83.760.344	1.198.856.751
1909	30	2.188.319	210.180.916	107.930.258	1.478.338.375
1910	30	2.747.662	217.149.594	119.580.632	1.718.301.650

I. 1910 pa jih štejemo 30 — Veselo je opazovati, kako naglo naraščajo številke v posameznih oddelkih, bodisi giede števila zadrug, bodisi glede stanja deležev, vlog in kreditov. Žalibog statistika ne navaja števil o rezervnih zakladih in izposojilih zadružnih zvez, da bi mogli dognati razmerje med lastnim in tujim premoženjem. Važno je dejstvo, da imajo vse avstrijske zveze koncem I. 1910 okroglo 100 milijonov kron odvišnega denarja (vlog 217 milijonov, posojil 119 milijonov kron) — katerega pomena bi bil zavod, ki bi vodil denarno izravnavo med posameznimi zvezami! Čudno, da niso avstrijski zadrugarji že zdavnaj našli poti, ki bi peljala k temu cilju. Mogoče pa je, da je to zabranilo ravno dejstvo, da so v prvi vrsti skoraj vse največje zveze med istimi, ki izkazujejo odvišne denarje — in le največje zveze odločujejo tudi na Dunaju.

Nekaj besed o položaju na denarnem trgu.

Tisti poroki, ki so trdili, da bode avstro-ogerska banka obrestno mero poprej še zvišala, ko znižala, so imeli prav. Vojni dogodki in zamotan politični položaj vsled istih po celi Evropi, so poostрили že itak napete razmere na denarnem trgu. Avstro-ogerska banka je zvišala te dni obrestno mero na 6%. Drugi veliki denarni zavodi ji bodo sledili — in se bodo obenem z vso silo vrgli na dobavo novih denarnih sredstev. Ker se bodo naše kmečke denarne zadruge držale v interesu svojih članov in kmetijstva sploh, nižje obrestne mere, se bodo vrgle banke in drugi zavodi z novo močjo na vloge naših rajfajznovk in na prihranke posameznikov. A četudi bodo obrestno mero zvišale, še najbrže vedno ne bodo mogle konkurirati z raznimi zavodi, ki jim interesi ubogih dolžnikov niso nič mar in streme po prihrankih našega kmečkega in obrtniškega stanu samo za to, da bi jih mogli v lasten dobiček čim bolje izrabiti na kožo onih, ki jim malone teče voda v grlo.

Pravi zadružnik bode gotovo razumel to stremljenje naših kmečkih zadrug in njihovih osrednjih organizacij. Saj gre tem le za to, da bi imela kmetovalec in obrtnik čim najcenejši kredit, ker oba ne moreta prenašati težkih verig dragih posojil. In v tem stremljenju morajo podpirati naše članice svojo zvezo kot denarno centralo in krušno mater za one zadruge, ki ne razpolagajo s preostanki temveč morajo iskati denarne pomoči za svoje zadružnike. Ne smejo se datu

omamiti od bank in jim vreči svoje preostanke v grlo — kajti na ta način same kopljejo grob cenenu kmečkemu kreditu, kar le eden izmed glavnih ciljev velekapitala.

Nkatere banke pravijo, da služijo koristim »narodnega« gospodarstva, ako obljubujejo posameznim rajfajznovkam visoko obrestovanje njih preostankov. Na ta način morejo pré doseči rajfajznovke večji čisti dobiček, kar pride zopet v eminentno korist članom. Na prvi pogled in brez treznega prevdarka bi morda verjel marsikateri zadrugar temu nazoru. Ako pa stvar nekoliko temeljiteje prevdarimo, vidimo, da se skrivajo v njej tendence, ki naravnost nasprotujejo ideji zadružništva in ki bi rade porušile krepko stavbo kmečkega denarnega gospodarstva. Res je, da more imeti na goropisan način ta ali zavod mal dobiček tedaj, ko ima dosti denarja; ako se pa razmere zasučejo na nasprotno stran, pa si bode moral iskati toliko dražji kredit. Zadruga morejo lečiti bede in nevoljo kmetovalcev le tedaj, ako so resnično solidarne in vedno mislijo na večno istinit rek: Danes meni, jutri tebi. Kmečki denar gre naj zopet edino v korist kmetu: tega načela se ima držati naša organizacija osobito v sedanjih težkih časih. Krepimo svojo centralo in z njo one sestrice, ki trpe!

Revizija kmetijskih zadrug v kralj. Srbiji.

Srbski zadružni zakon z l. 1898 ne pozna nobenih sodnijskih, temveč le zvezine revizorje. Po tem zakonu mora biti vsaka srbska kmetijska zadruga članica Generalne zveze srbskih kmetijskih zadrug v Belgradu. Zadruga, ki bi šest mesecev po svoji ustanovitvi še ne pristopila tej zvezi, ne more več dalje obstojati. Zakon določa, da se mora pripustiti vsaka zadruga od revizorjev te zveze revidirati in se mora zvezinim odredbam glede nedostatkov in pogreškov, ki so bili pri reviziji najdeni, pokoriti.

§ 102. srbskega zadružnega zakona pravi o nalogah prej omenjene Generalne zveze sledeče: 1. Ima pod svojim okriljem združiti vse srbske kmetijske zadruga. 2. Ima skrbeti za ustanovitev novih zadrug. 3. Ima zastopati koristi zadrug na zunaj. 4. Ima skrbeti za ustanovitev okrajnih in pokrajinskih zvez. 5. Ima vršiti s pomočjo posebnih revizorjev revizijo posameznih zadrug in izvrševati kontrolo nad delovanjem okrajnih in pokrajinskih zvez.

O reviziji sami pravi § 104. zgoraj citiranega zakona: Revizorji Generalne zveze kontrolirajo delovanje in stanje zadrug. Vsaka zadruga je obvezana revizijo pripustiti. Revizor ima posebno pregledati: celotno delovanje, vse knjige, spise, blagajno, vrednostne efekte, blago, vse ostale dokumente in vrednote, katere zadruga poseduje ali upravlja. Pri tem pregledovanju mora biti navzoče celo načelstvo in nadzorstvo. Revizor napravi o reviziji dvojni zapisnik, katerega podpiše on sam in vsi člani načelstva ter nadzorstva. En izvod zapisnika izroči proti sprejemnici nadzorstvu zadruga, drugi izvod pa pošlje revizor s sprejemnico nadzorstva in poročilom o reviziji načelstvu Generalne zveze. Nadzorstvo revidirane zadruga mora dati čitanje revizorjevega zapisnika na dnevni red prihodnjega občnega zbora. Tudi načelstvo mora s svoje strani o reviziji poročati. Ako konstatira generalna zveza srbskih kmetijskih zadrug, potem revizije nedostatke, ki se ne strinjajo s pravili zadruga in splošnimi postavnimi določbami, ima proti taki zadrugi pri pristojnem sodišču vložiti tožbo.

Srbski revizorji delajo zaradi težavnih podnebnih in prometnih razmer le šest mesecev na leto; v tem času imajo revidirati do 100 zadrug. Generalna zveza je mislila nekaj časa na to, da bi revizorje namestila v glavnih mestih posameznih pokrajin; izkazalo pa se je, da bi se revidiranje na ta način zelo podražilo in bi povrh tega oviralo hitro in točno poslovanje centrale. Kajti med tem ko bi revizorji ne imeli dostikrat zunaj nobenega opravila, bi se delo pri centrali zelo nagrmadilo in bi trebalo večjega uradniškega aparata. Iz vseh teh razlogov so nameščeni sedaj vsi revizorji v Belgradu in potujejo od tam, kakor pač nanese potreba, po deželi. Generalna zveza pazi na to, da je vsaka zadruga na leto vsaj enkrat revidirana.

Revizorji morajo biti vsi strokovni izobraženi in morajo postati posebno skušnje pri generalni zvezi. Za revizorje morejo biti nastavljene le take osebe, ki so že stare 25 let, ki niso člani nobene zadruga, ki, kakor smo že poprej povedali, ima potrebno strokovno teoretično in praktično znanje ter poznajo razmere na kmetih in ki so končno čvrstega zdravja, da lahko vsak čas izvršujejo revizije.

Revizorji pa nimajo samo izvrševati revizij kot takih, oni imajo stopiti v dotiko tudi z zadrugniki samimi, oživiljati njih delo in navdušenje. Ob priliki revizij imajo pojasnjevati odboru vsako nejasno in težavno zadevo; imajo fungirati kot pravi učitelji zadrugništva. Po zimi, ko je težavno hoditi od vasi do vasi, morajo imeti revizorji po okrožnih mestih zadrugne podučne tečaje, osobito knjigo

vodske. Te tečaje obiskujejo potem poslovodje bližnjih zadrug ali pa taki možje, ki bi se radi za poslovanje v zadrugah izurili. Dobri uspehi takih tečajev se že danes praktično kažejo.

Vidi se, da se imamo Slovenci še marsičesa od Srbov učiti, dasi je njih zadružništvo mlajše ko naše.

Socijalni ali družabni pomen posojilnic.

Societas je latinska beseda in pomeni družbo, človeško družbo. Ako vprašamo, kakšen je socijalni pomen posojilnic, potem hočemo vedeti, kako so posojilnice na človeško družbo vplivale. Vemo, da je človeška družba razdeljena na razne stano-ve, v posameznih stanovih zopet najdemo bogate in revne, izobražene in neizobražene. Vse to dela med ljudmi velike razlike, ki gredo včasih tako daleč, da se začnemo med seboj sovražiti. Posebno slabo vpliva dejstvo, da skušajo premožni in pretkani ljudje mnogokrat gospodarsko izkoriščati revnejše in manj pretkane. Vse to razlike in sovraštvo med ljudmi še povečuje. So to žalostne prikazni v človeški družbi, zato vsak plemenit človek išče pripomočkov, s katerimi bi se ta žalostna nasprotstva blažila in manjšala ter se, če mogoče, popolnoma odstranila. Med te pripomočke spadajo, kakor uči izkušnja, tudi posojilnice.

Ko še ni bilo posojilnic, so bili ljudje odvisni od nekaterih denarnih mogotcev, kakor smo slišali. Ti denarni mogotci so ljudstvo mnogokrat izkoriščali in odirali s pretirano obrestno mero. Danes, ko imamo posojilnice, tisto oderuštvo ni več mogoče. Posojilnica ni en sam človek, temveč v njej odločujejo vsi njeni člani. Ako bi posojilnica odirala člane, potem bi se lahko reklo, da se člani sami odirajo, kajti člani so lastniki posojilnice, ako se smem tako izraziti. Na mesto poprejšnjih posameznih denarnih mogotcev je torej stopila skupina ljudi, združena v posojilnico, in sicer tista skupina, ki je poprej bila v vseh denarnih zadevah navezana na denarne mogotce. Za to skupino ljudij opravlja sedaj vse denarne posle posojilnica, ki gleda pri celem poslovanju na svoje koristi, torej na koristi svojih članov, ki so njeni lastniki. Potom združenja v posojilna društva so torej postali ljudje od denarnih mogotcev neodvisni, gospodarsko bolj samostojni. To večjo samostojnost vedo manj premožni ljudje eniti, zato danes tudi vidimo, da posojilnice ne štejejo le na

tisoče, temveč že na stotisoče in milijone članov. Samo avstrijske kmečke posojilnice štejejo danes blizu en milijon članov ali zadružnikov. Vsak, ki hoče v denarnih zadevah postati samostojnejši, mora torej pristopiti k posojilnici.

V posojilnici si ljudje medsebojno pomagajo. Koliko revnih malih posestnikov in podjetnikov bo prišlo iskati pomoči! Kdor vlaga svoje prihranke, naj potemtakem to stori v zavesti, da je s tem pomagal svojemu bližnjemu. Pri tem plemenitem delu morajo sodelovati vsi, ki so dobrega srca. Posojilnica ne deluje za koristi kake posamezne osebe, temveč za koristi splošnosti. Ta zavest mora prešinjati vse. Nimajo torej v posojilnici prostora sebičnosti, pa tudi ne zgagarji, kajti veliko delo se da izvršiti le, ako vsi mirno in složno zasledujejo lepi namen. Tako posojilnica neposredno povzdiguje v ljudeh plemenito mišljenje, jih navaja k skupnemu gospodarskemu delu in jih uči, da je popolen uspeh mogoč le, če delujejo vsi skupno, složno. S tem se nasprotstva med posamezniki močno omejujejo.

Bodi čisto posebej omenjeno, da zahteva plemeniti namen posojilniškega delovanja tudi to, da odborniki opravljajo svoje odborniške posle brezplačno in da se vobče posluje kolikor mogoče brez stroškov, kajti prvi in glavni namen je, delovati iz ljubezni do bližnjega za koristi splošnosti.

Socijalni pomen posojilnic obstoji torej v sledečem: preskrbujejo pred vsem revnejšim cena posojila, pospešujejo varčnost osobito med manj premožnimi, delujejo med člani na složno gospodarsko delovanje, pospešujejo njihovo gospodarsko samostojnost ter gojijo v okvirju vsega tega delovanja v prebivalstvu svojega okoliša plemenito mišljenje.

Čebelarska razstava v Celju od 15.—19. septembra 1912.

Prvo slovenska čebelarska razstava, katero je priredilo čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko ob priliki svojega desetletnega obstanka no Lanovžu pri Celju, je v vsakem oziru izvrstno uspela; pokazala ni samo pridnosti spodnještajerske čebele, ampak tudi delavnost omenjenega društva. Vkljub temu, da se mora preteklo čebelarsko leto prištevati med najslabše, ker je neprestani dež uničil vsako upanje na primerni donos,

bila bi 200 m² površja obsegajoča dvorana postala kmalu premajhna, — za žive čebele porabilo se je večjidel bližnjega obširnega sadonosnika.

Oglasilo se je 1192 razstavljalcev, od katerih jih je 5 izostalo.

Skupina I a. Žive čebele, imela je podobo podkve; imela je 52 čebelnih ljudstev v najrazličnejših panjih. Najbolj zastopana je bila dunajska mera v trinadstropnih in ležečih panjih (Levstik, Kosi, Mirnik, Lukman, Časl, Samec, Weingerl Kodela, Srebrnič, Merhar, Klopčič). Poleg tega pa stopa že tudi široki sat močno v ospredje (Zdolšek, Stampfl, Černej, Strgar, Pečar, Vuga, Zagode). Panjev z Gestungovo mero je bilo malo (Pikl, Srebrnič, Klopčič, Verbič). Opazovalnike so razstavili: Klopčič, Stampfl, Strgar, Armič, manjkalo pa tudi ni izvirnikov, kakor štori, slamnati koši, ležeči zaboji, pozabiti pa se tudi ne sme Ajdičeve lokomotive in Vrečerjevega škofa.

Ostale skupine I b prazni panji, II. čebelni pridelki (med, vosek), III. orodje, IV. umetni izdelki voska in medu, V. učilnahajale so se v že omenjeni obsežni dvorani, ktero so gospodje Detiček in Kramar ter vrtnar Keller okusno dekorirali. Trgovca Majdič v Celju in Paar iz Varaždina sta imela svoje oddelke z najrazličnejšimi čebelarскими potrebščinami ter praznimi panji; Levstik, Kosi, Černej in Zdolšek imeli so svoje v sredi dvorane stoječe mize, in so sladkosti z lepoto znali kaj dobro zvezati; njihove skupine, okrašene s cveticami, v katerih je našel posetnik med in vosek v najrazličnejših oblikah, vlekli so na-se oči vsakega. — Nič manj vabljivi niso bili metrski stoti medu, ki se je ponujal v zelo pripravnih društvenih kozarcih konzumentom v kup, čebelarjem v občudovanje.

Z zgoraj omenjenimi lastnimi skupinami zasegel je med celo sprednjo polovico dvorane; tukaj so bili skoro vsi razstavljalci udeleženi, ki niso spravili skupaj nič manj, kakor 1500 kg natočenega medu v najrazličnejših barvah in od najrazličnejših cvetic ter krajev Spodnje Štajerske. Sprednja stena bila je jedna sama velikanska štelaža; na sredi taiste stoječi kip našega cesarja krasile so cvetlice iz omenjenega vrtnarstva in tisoči z medom napolnjenih kozarcev. Tudi ob straneh stoječe mize so bile preobložene z medom, in se mora posebej povdarjati še snežno bele sate s strdjo, katerih je bilo skupaj približno 100 kg. Med tem ko je sledil na desni strani (vedno od vhoda) medu vosek z umetnim satovjem (okoli 100 kg) priklopila so se levo učila, kakor preparati z razvojem čebelnih bitij, gnjiloba, čebelni

škodljivci, kemične sestavine medu itd. Leva stena bila je okrašena s podobami o razvoju in anatomiji čebelnih bitij, desna pa s fotografijami večjih čebelnjakov.

V drugi — vhodu bližnji polovici dvorane spravljen je bilo čebelarско orodje s praznimi panji. Ta del je bil za učečega se čebelarja najzanimivejši, in užitek je bil gledati, kako pridno so navadni kmetjski fantje posamezne predmete ogledovali, merili, risali itd. Tukaj se morajo omeniti: 4 Žnidaršičevi panji iz Trinkovega mizarstva v Ljubljani, ki so se v kratkem času na Kranjskem čudno hitro udomačili, — ravno tak panj, ktereга je učitelj Topolovšek z lastno roko kaj lepo napravil, malo preveč premakljiv, ležeč, dveetažen panj učitelja Pukmeistra, sličen panj tovarnarja Barač v Reki, Sträuli-jev panj (profesor Jošt) Strgarjevi panji po ameriškem načinu, panji za dunajsko mero, točila od najnavadnejše do najpopolnejše oblike (Stampfl), solnčni topilniki, stiskalnice za vosek in umetno satovje, prestrezala za roje, oblike za zbijanje okvirjev, čistila za med itd. itd. — Nekteri razstavili so izborne likerje (Časl), po katerih se je pridno segalo, drugi pokazali so se strokovnjake v medenem pecivu (Černež, Armič), zopet drugi (Vuga) poslali so medico; Nemec iz Št. Jurja ob Ščavnici razstavil je velikansko potico.

Za telesni blagor posetnikov skrbele so z znano pridnostjo gospe Mirnik in Jošt, v katero svrho je dalo društvo skuhati po strokovnjaku Kolarju izborno medico in speči cel zaboj medenih kolačkov.

Blagajno oskrbovali ste ves čas z občudovanja vredno vztrajnostjo in samozatajenjem gospodični Dragica in Metka Murnik, kiste nabrali vstopnine 646 K 20 v. Pri tako krasno uspeli prireditvi, kakor je še slovensko ljudstvo na svoji zemlji ni vidlo, pa je bilo tudi pričakovati takega obiska, ki je cel prvi dan razstavne prastore kar natlačil. Prodalo se je 996 vstopnic, (75 po 1 K, ostale po 50 vin), število obiskovalcev pa se mora ceniti najmanj na 1500, zakaj poleg velikega števila prostih vstopnic posetili so razstavo tudi dijaki slovenske gimnazije, učenci okoliške šole in učenke zavoda šolskih sester, katerim se je vsem omogočilo vstop pri primerno znižanih cenah. — Nemško prebivalstvo se je razstave precej izogibalo, vkljub temu, da je odbor strogo opustil vse, na čemur bi se mogel kdo spodtikati.

Od razstavljenega medu prodalo se je tri četrtine, in je ljudstvo s tem najbolj pokazalo, kako zna ceniti dobro blago in to dejstvo lahko navdaja štajerske čebelarje z nado, da bodo

kmalu mogli proti tujemu, večinoma popačenemu medu uspešno konkurirati.

Razsodišče obstalo je iz gospodov: šolski svetnik Koprivnik iz Maribora (načelnik), nadučitelj in urednik »Slovenskega Čebelarja« Rojina, nadučitelj Likozar iz Ljubljane, ravnatelj Belle od kmetijske šole v Št. Jurju, vlastelin Wittman iz Varaždina in nadučitelj Kurbus (društven predsednik). Na razpolago so bile: 3 srebroe državne, 4 bronaste državne kolajne, 5 srebrnih kolajn štajerske kmetijske družbe, 50 srebrnih društvenih kolajn, v gotovini 560 K in 6 zasebnih daril. Razun tega dobi vsak razstavljalec umetniško diplomo, ki tudi stanejo 550 K. Darila so dobili takale: Zdolšek — srebrno državno in za sodelovanje društveno kolajno; Levstik — srebrno državno in za sodelovanje društveno kolajno; Strgar — srebrno drž. kolajno; Vuga — bronasto drž. in društ. kolajno; Stampfl — bronasto državno in društveno kolajno, Majdič in Paar bronasto državno kolajno, Černež — deželno in društveno kolajno, Kosi — deželno kolajno, 20 K in za sodelovanje društveno kolajno, Mirnik — deželno in za sodelovanje društveno kolajno, Jošt — deželno in za sodelovanje društveno kolajno, Jurše — deželno kolajno. Društveno kolajno in denarno darilo so dobili: Časl, Piki, Lukman, Armič, Bratina, Pulko, Zupančič; s samo društveno kolajno so bili odlikovani: Šervicelj, Herle Samec, Pečar, Klopčič, Siegel, Sivka Ivan, Jurančič, Černe, Žerjav, Arlič, Vadnal, Kupčič, Rošker, Grasseli, Sekirnik, Nemec, Krajnc, Terčak, Ambrožič, Topolšek, Kolar, Kumar, Kozinc, Urbanič. Trink, Kurbus (za sodelovanje), Preindl, Barač, Perc, Haladea, Dunaj, dr. Njegovan. Denarna darila so dobili še: Weingerl, Verbič, Kodela, Ajdič, Srebrnič, Žnidarič, Urbanič, Ogorelc, Črepinšek, Dražnik, Kočnik, Jože Jurančič, Soršak, Pepel, Zajc, Črešnik, Železnik, Rantaša, Ferenc, Tratnik, Ofentaušek, Šut, Mlinarič, Lubec, Veber, Horvat, Ačko, Mikolič, Lešnik, Poljšak, Krevl. Samo diplome dobijo: Pušnik, Kvac, Vavkan, Vasle, Deržič, Stepišnik, Hrnja, Matjašič, Pintar, Cvetko, Ploj, Skuhala, Sajevec, Mlinarič, Šavrič, Pukmajster, Melanšek, Gradišnik, Plohl, Šibanc, Hrastnik, Merhar, Ferlinc, Rižner, Slavič, Skoliber, Zagode, Sovre, Vrečer in za sodelovanje: Detiček, Kramar, Sušnik ter ostali razsodniki.

Razstavo zaključil je v četrtek večer prijateljski sestanek v »Narodnem domu«, pri katerem so se čebelarji radovali svojega uspeha in so se govorile napitnice.

Čebelarsko društvo za Spodnje Štajersko pa je res lahko ponosno. Velika večina razstavljalcev so namreč samo udje

večkrat omenjenega društva, le 7 jih je izven Štajerske. Posebna čast pa gre učiteljstvu, ki je v tako lepem številu pripomoglo do sijajnega uspeha in s tem pokazalo svojo smisel tudi za gospodarski procvit ljubljenega mu naroda.

Minili so sicer dnevi prve slovenske čebelarske razstave, toda ne bo tako hitro zginil spomin na ta velikanski gospodarski pojav na slovenski štajerski zemlji. Razstava ni pokazala samo plodovitega dela čebelarskega društva, ampak tudi, kako močen gospodarski vir je spodnještajerska čebela, kar pride pri današnjem življenskem boju posebno v poštev. Tako skrajno slaba letina in vendar toliko medu! Toda ti metrski stoti medu, ki so se vidli na razstavi, to je le neznaten odlomek cele množine, ki se v dobrem letu lahko štirikrat pomnoži. Čebelarstvo je zaklad, katerega bo moralo društvo svojemu narodu izkopati. K temu pomagaj mu delavnost njegovih članov in dobra volja pristopnih činiteljev.

Čebelar.

Državna zveza kmetijskih zadrug v Nemčiji.

Državna zveza kmetijskih zadrug v Nemčiji ima svoj sedež v Darmstadtu ter prireja vsako leto velike zadrugne kongrese, katerih se udeležuje po več tisoč zadrugarjev iz cele Nemčije in iz drugih držav. Ob obilni udeležbi se je letošnji zadrugni kongres vršil v Draždanih in sicer v dneh od 12. do 15. julija 1912. Iz poročila je pred vsem posneti, da je tudi v zadnjem v letu Nemčiji število kmetijskih zadrug močno poskočilo in sicer za 1302, tako, da je bilo ob času kongresa 26.026 kmetijskih zadrug. Med temi je bilo:

- 98 centralnih zadrug
- 16.735 posojilnic
- 2073 nakupnih zadrug
- 3467 mlekarskih zadrug
- 3353 raznih zadrug.

V državni zvezi kmečkih zadrug v Nemčiji je združenih 41 zvez in 20.435 zadrug. V tem letu se je posebno mnogo storilo za notranjo izpopolnitev posameznih zadrug in za izpopolnitev revizijskega poslovanja. Poročilo nujno priporoča načelstvu in

nadzorstvom zadrug, da naj prevzete dolžnosti vestno izpolnjujejo ter osobito posojilničarje resno svari pred dovoljevanjem visokih posojil enemu zadružniku. Zadružni nakup in prodaja sta v pretečenem letu lepo napredovala, posebno lepo so delovale vinarske zadruge. Število zadružnih elektraren je zopet močno poskočilo, osobito na Pomeranskem, v Šleziji in na Brandenburškem.

Na dnevnem redu je bila cela vrsta predavanj. Prof. dr. Dade je predaval o nravnostnem in gospodarskem pomenu zadrug za nemško kmetijstvo. Njegova izvajanja so se naslanjala na sledeče temeljne točke:

- »1. Zadružni razvoj je v kmetijskem prebivalstvu vzbudil moči, katerim se imamo v prvi vrsti zahvaliti, da nemški kmet ni propadel in da je domače kmetijstvo sedaj v stanju, izvrševati svojo veliko narodno nalogo, ki jo ima s prehranjevanjem naroda.
2. Nravnostna šola zadružnega gibanja obstoji v prostovoljnem in dobrodelnem združenju, da se doseže za združene zadrugarje tako visok cilj, kakoršnega posameznik brez pomoči zadruge ne bi mogel doseči. Nravnostna sila zadružnega gibanja temelji na ideji, katera je globoko spojena s krščanstvom, namreč, da mora vsakdo svojega bližnjega podpirati, kakor samega sebe in da mora biti privatni interes posameznika ozko spojen s koristmi cele človeške družbe.
3. Gospodarska sila se ustvari s tem, da se tisoči in milijoni malih gospodarskih podjetji združijo. S tem se tudi kmetijstvu izvede centralizacijsko načelo, ki daje individualni produkciji, pa tudi denarnemu in blagovnemu prometu vso moč.
4. Socializem in individualizem sta gonilni sili človeške delavnosti. Zadružno gibanje je tudi socializem, vendar pa isto ne sme izločiti individualne podjetnosti. Zadružni razvoj najde torej tam svojo mejo, kjer individualna delavnost tudi v interesu celokupnosti prinese večjo gospodarsko in nravno vrednost in kjer zadružna oblika v pravem in tehničnem oziru naleti na nepremagljive ovire. Tako bi n. pr. ne bilo priporočati, da se zadružno gibanje raztegne tudi na kmetijstvo, na obdelovanje zemlje samo, ker bi na ta način bil oviran razvoj osebnih zmožnosti posameznega kmetovalca; njegova samostojnost in njegov čut odgovornosti napram rodbini in državi bi trpel. Razun tega bi kmetijstvo s tem oropano svojega pragermanskega značaja, po ka-

terem so nemške kmetije popolnoma samostojna neodvisna podjetja!»

Dr. Falke iz Lipskega je predaval o zadružnih pašnikih in zadružnih zavodih za svinjerejo. Njegovo predavanje je dalo povod za sledeči sklep: »Dosedanje skušnje s pašniškimi zadrugumi uče, da se v krajih z malimi kmetijami živinoreja pospešuje z ustanavljanjem pašniških zadrug. Vendar pa imajo te zadruge v prvi vrsti nalogo, poučevati. Uspešno se razvije živinoreja v takih krajih šele potem, ako ima vsak živinorejec na razpolago primerne pašnike. Gospodarski uspeh zadružnih pašnikov je pred vsem odvisen od predsednikove osebe. Ustanavljanje zadružnih zavodov za svinjerejo, da se da vspodbuja in navodilo za rejo in da se posameznim posestnikom da na razpolago za dotične kraje primerni rejni material. Z zadružnimi zavodi za pitanje se lahko doseže vpliv na ceno svinjskega mesa, ki so tako v interesu kozumentov, kakor tudi v interesu producentov ureditve potrebne in to s posebnim ozirom na svojo nestalnost, nadalje pa tudi na svojo veliko razliko med nakupno in prodajno ceno. Pri tem se morajo zadruge združiti z upravami mest k skupnemu delu in morajo s slednjimi napraviti kolikor mogoče dolgodobne pogodbe za odjemo produktov po vedno enakih zmernih cenah. To se omogoči posebno s tem, da dajo mestne uprave zadrugam na razpolago potreben kapital. S takim skupnim delom se mesto in kmetijstvo zblížujeta in se doseže med njima boljše medsebojno življenje.«

Dr. Kapp je imel predavanje o važnosti javnih življenskih zavarovalnic za kmetijsko prebivilstvo. Po predavateljevemu mnenju so zahteve in cilji javnega življenskega zavarovanja sledeči: Zabraniti, da se stekajo vsi za življensko savarovanje zbrani denarji v velika mesta in industrijska središča, ker to slednje posredno pospešuje tudi izseljevanje ljudi v mesta in industrijska središča. Privatne zavarovalnice so torej v tem oziru kmetijstvu škodljive, ker spravljajo ves svoj denar v mesta in v industrijo. Javne življenske zavarovalnice imajo nalogo, da se vsi ti kapitali uporabijo v kmetijske svrhe istih pokrajin, v katerih so bili zbrani; naj se porabijo za razdolževanje in utrditev posestev in obrti srednjega stanu v mestih in na kmetih.« Predavatelj zahteva torej, da se že začne enkrat z velikopotezno urejenim ljudskim zavarovanjem, v katerem bo vladal pravi zadružni duh.

Tajnik Hochenegg iz Monakovega je predaval o vprašanju, o katerem se zadnja leta povsod mnogo govori: ali in pod kakšnimi pogoji so kmečke posojilnice v stanu dovoljevati realni (hipotečni) kredit. Poročevalec je prišel do sledečega zaključka: »Denarno pomanjkanje v letu 1907 in v sedajnosti se je izkazalo najobčutnejše tam, kjer so zveze in posamezne zadruge svoja sredstva zabila v dolgoletna posojila, v hipoteke ter so s tem svojo likvidnost močno omejile. Tudi v bodoče v gospodarskem življenju ne bomo imeli zmiraj ugodnih razmer, temveč se moramo zavedati, da se slabi časi vedno ponavljajo in da se ravno v takih slabih časih stavijo na naše kmečke posojilnice posebno velike zahteve z dovoljevanjem osebnih kreditov. Ne more torej biti naloga posojilnic, da sistematično sodelujejo pri dovoljevanju realnih posojil; naj to prepustijo raje zato določenim hipotečnim zavodom.«

Uspehi letošnje vinske trgatve na Avstrijskem.

Letošnja vinska trgatve bode v posameznih vinorodnih krajih zelo različna. Vsled mrzlega in deževnega vremena v mesecu septembru se je zlasti na Nižjem Avstrijskem, Moravskem in Češkem ter deloma tudi na Štajerskem in Kranjskem vinska letina zelo poslabšala. — Najveselejša poročila prihajajo pač iz Dalmacije, Primorskega in Tirolskega. Da-si je bilo tudi po teh krajih vreme meseca septembra za zorenje precej neugodno, je vendar zadobilo grozdje povoljno množino sladkorja, ker je ravno ob času, ko se je začelo mehčati in barvati, doseglo normalno vegetativno razvitje, kar je prvi pogoj za ugoden potek zorenja.

Poročila o posameznih kronovinah so dosedaj sledeča:

Štajersko. Mesec september je veliko spremenil na upanju in letino silno poslabšal. Deževno vreme je povzročilo pri nekaterih vrstah gnitje in — posebno pri portugizcu — pokanje. Kljub temu se ceni letošnjo trgatve kvantitativno enako lanskoletni, torej prilično na 400.000 hl.

Od posameznih vinogradnih okrajev se pričakuje in računa l. 1912 na sledeče uspehe:

Okraj	Cenitev po poročilih koncem mesecev		
	julija	avgusta	septembra
	hl	hl	hl
Vzhodno od Gradca	35.000	32.000	30.000
Zahodno od Gradca (šilher)	24.000	18.000	12.000
Slovenske gorice in leva stran Drave p. Mariboru	90.000	80.000	65.000
Radgonski okoliš	24.000	22.000	20.000
Ljutomerske in ormoške go- rice	80.000	70.000	70.000
Haloze in ptujska okolica	120.000	85.000	80.000
Šmarje-Rogatec	24.000	18.000	18.000
Desna stran Drave p. Mariboru ter Konjice in Vitanje	55.000	45.000	30.000
Celje-Šoštanj	22.000	18.000	15.000
Brežiški, sevniški in kozjanski okraj	75.000	70.000	65.000

Kvalitativno bode letošnji pridelek napram lanskemu slabši, tudi tam, kjer so peronospora in oidium več ali manj z uspehom pobijali. — Glede cene še ni nič določenega, vendar upajo vinogradniki doseči najmanj 40—60 vin. za liter.

Kranjsko. Tudi v tej deželi je beležiti neugodno vinsko letino, katere so krivi mnogi vzroki, kakor pozeba, toča, peronospora, oidium itd. Najboljša je še Vipavska dolina, kjer se računa glede množine, kakor tudi kakovosti na srednji uspeh. Vesti iz krškega okraja in v obče iz Dolenjskega so neugodne. Relativno najboljše so nekateri kraji v Beli Krajini, kjer se nadjajo kvantitativno še precej dobre trgatve. — Celotni vinski pridelek se ceni na 110.000 hl.

Goriško. Tukaj računajo nabrati eno tretjino več kot lani, torej prilično 336.000 hl. Kakovost vina se obeta sicer malo slabša, a vendar je upati, da pridelajo tam, kjer še čakajo s trgatvijo, dobro kapljico. — V furlanskem delu so precej škodovali škodljivci.

Istra. Pričakuje tudi dobro trgatve, namreč kakih 430.000 hl več proti lanskem letu. Po poročilih, objavljenih od trgovsko obrtno zbornice v Rovinju ob času trgatve, se je prodajalo grozdje po 20—30 K pr. 100 kg.

Dalmacija. Najboljša poročila prihajajo od slednje. Letnik 1912 bo tako glede kakovosti, kakor tudi glede množine nasproti 1911 veliko ugodnejši. Dež koncem avgusta in začetkom septembra je namreč lepo napel prej vsled suše že skoro ovenele jagode. Mošči z 20—22% sladkorja niso redki. Pri poznih trgativih v srednji Dalmaciji in na otokih se je nadjati celo do 24% sladkorja.

Celokupni vinski pridelek se računi na 2,350.000 hl. Dalmacija bo torej letos vinski zalagatelj, kjer ga primanikuje.

Tirolsko. Trgatev, v kolikor se je že vršila, je izpadla v obče ugodno ter je tudi v ostalem upati na dobro letino. Cel pridelek se računi na 780.000 hl, torej prilično za 200.000 hl več, kot v letu 1911. Tudi kakovost mošta od 17—21% sladkorja je vsekakor povoljna.

Nižje Avstrijsko. Kar ni vzela peronospora in oidium, pa je zakrivil hladni in deževni september. Pridelalo se bo le tretjino srednje trgatve, nekako tako, kakor v slabem letu 1907, okroglo 303.000 hl.

Trgatev na **Češkem** in **Moravskem** je letos popolnoma ponesrečena in takorekoč brez pomena. Skupno se zna pridelati prilično 13.000 hl.

Na **Koroškem**, ki je slaba vinska dežela, pa je pričakovati 70—80 hl kisline.

V skupnem se torej lahko računa letos v Avstriji na produkcijo okroglo 3,731.373 hl vina

medtem ko je znašala leta 1911 3,836.654 » »

1910 2,507.927 » »

1909 6,252.571 » »

1908 8,140.551 » »

in 1907 4,250.342 » »

Veliko slabša še kot na Avstrijskem, je letos trgatev na Ogrskem, ki je z eno besedo rečeno totalno ponesrečena. Mrzlo vreme je zadržalo zorenje ter so obrali napol zrelo grozdje, ki je dalo tako kislico, da je izdala vlada vsem vinogradnikom in vinskim trgovcem dovoljenje, izboljšati si mošt, ki ne vsebuje 14% sladkorja, s sladkorjem!

(Opomba uredništva: Ta članek se je nekoliko zakasnel, vendar pa vsebuje nekatere tako zanimive statistične podatke, da smo ga priobčili.)

Boji bulgarskih kmečkih hranilnic in posojilnic proti oderuštvu.

Kakor v vseh drugih državah, tako se je pričelo tudi na Bulgarskem ustanavljati hranilnice in posojilnice po deželi, da se odpomore kreditnim potrebam kmečkega prebivalstva. Pomanjkanje denarja je privedlo bulgarskega kmeta do tega, da se je vrgel na milost in nemilost oderuhom v roke, in znabiti niso v nobeni evropejski državi oderuhi tako zelo izsesavali ubogega kmeta kakor baš na Bulgarskem. V spisu »Kmetijske denarne zadruge na Bulgarskem«, ki ga je spisal dr. Dobrev, nahajamo naravnost grozne slike o delovanju oderuhov med bulgarskim kmečkim prebivalstvom. Pisatelj nam slika gospodarski razvoj Bulgarije po osvoboditvi dežele iz turškega jarma: življenje se je podražilo, davki zelo narasli, cene marsikaterega kmečkega pridelka vsled prekmorske konkurence padle. To je vedlo do zadolževanja kmečkih posestnikov. Povsodi se je slišalo vprašanje: Kje bomo vzeli denar? Mestni denarni zavodi se niso mnogo ozirali na kreditne potrebe kmetov, dasi so jih ti ustanovili s svojimi zadnjimi groši. Kmetu ni torej ničesar drugega preostajalo kakor da se je zatekel k oderuhu, ki je že komaj čakal, da je svojo glavnico »plodonosno« naložil. Zahteval je od kmetov deloma naravnost, deloma po znanih ovinkih po 200—300⁰/₀ obresti. Razumljivo je, da kmetje niso mogli zmagovati teh ogromnih plačil, četudi so prodali celo letino in živeli slabo kakor psi. In še to borno življenje so si omogočevali le z novimi posojili. Tako se je zgodilo, da je prišel mali bulgarski kmet v dolgove, čijih posledice bode čutil še dolgo, dolgo časa.

K vsem tem vzrokom zadolževanja pride pa še jeden: posestne spremembe po letih 1877—1878. Ko se je namreč Bulgarija osvobodila, se je veliko, veliko turških družin izselilo v kraje, koder je še vladal polumesec, da bi jim ne trebalo prenašati po njih mnenju sramotne kristjanske oblasti. Bulgarsko prebivalstvo je planilo kot divje po zapuščeni turški posesti. Meščani so kupovali hiše in stavbišča, kmetje so zopet nakupili veliko več zemlje ko so jo mogli obdelati ali pa so spremenili obširne prejšnje občinske pašnike v njive.

Ta veliki gospodarski preobrat pa je imel marsikatero slabe posledice. Kmetje so prodajali svojo živino, da bi dobili kaj gotovine za nakup posestev ali pa so si celo denar izposojevali,

seveda po takrat navadnih visokih obrestih — samo da bi dobili čim več zemlje toliko obsovrženih svojih tlačiteljev v roke in bi se čutili v ulogah velikih, svobodnih posestnikov. Da, mnogi kmetje so prodali celo ves svoj inventar, samo da bi si mogli nakupiti veliko zemlje.

Denarni promet pri prodaji in nakupu teh zapuščenih turških posestev je dosegel velikansko vsoto. Po nekem uradnem izkazu so prodali od spomladi 1879 do 1. novembra 1883 nepremične posesti samo v Vzhodni Rumeliji

mohamedanci kristanom za	72,299.516	pijastrov
kristjani mohamedancem za	401.782	»
kristjani kristjanom za	24,799.084	»
mohamedanci mohamedancem za	4,727.885	»

skupno torej za 102,158.237 pijastrov (ali v našem denarju nekaj nad 23 milijonov kron), vsota, ki je bila za takratne primitivne gospodarske razmere v deželi prav znatna. In pomisliti je treba, da Vzhodna Rumelija še takrat niti ni bila popolnoma osvobojena! To veliko gospodarsko gibanje seveda ni moglo ostati brez slabih nasledkov, to tem bolj, ker so večino omenjenega denarja odnesli turški izseljenci s seboj v Turčijo.

Pomanjkanje razpoložljivega denarja je rodilo kar najhujše oderuštvo. Povsod in vsakomur je manjkalo denarja. Obresti po 12 do 30% so bile čisto v navadi in še »nizke«; 50, 100, 150 in še več % ni bilo redko najti. Po statističnem preiskovanju, ki ga je Jekimov leta 1901 dovršil in rezultate priobčil, je razvidno, da je oderuštvo v 45 okrajih uničilo popolnoma 300 vasi, 439 večinoma in 388 deloma. To so strašni rezultati.

Oderuštva je še dandanes jako mnogo po Bulgarskem. Najnovejša oblika je oderuštvo pri posojanju denarja. Oderuh si ne izgovori le visokega, na mesece izračunanega obrestovanja temveč zahteva še povrh različne provizije in odškodnine, ako niso n. pr. obresti pravočasno plačane itd. Oderuh si izbere za dospelost posojila takšen rok, ob katerem ve, da nima kmet nobene gotovine in se ga lahko omehča za nadaljne trde posojilne pogoje, ki morajo končno dovesti do njegovega gospodarskega pogina. Jako pogosto je oderuštvo s poljskimi pridelki. Kmet rabi zelo pogosto spomladi, ko nima več denarja ne živeža, posojila. Pri tem ga mora najeti tudi pod neugodnimi pogoji ako noče prodati živeža, zemlje ali potrebnega inventarja. Poklicani oderuh pravi kmetu: Jaz ti dam posojilo, ali za ta denar mi prodaš del tvoje letošnje letine. Razume se, da po nižji ceni

tako da je kmet v vsakem slučaju hudo oškodovan. Mnogi oderuhi kupujejo tudi zemljišča in jih prodajajo kmetom z malim kapitalom: ta zemljišča padejo po navadi oderuhom nazaj v roke s kmetovim kapitalom in vsem, kar je nekaj let na zemljišču pridelal ali zboljšal.

Zelo je razširjeno oderuštvo osobito v severo vzhodni Bulgariji, v okrajih Varna in Silistrija. Tam se ne ukvarjajo z njim samo kmečki posestniki in obrtniki temveč tudi uradniki, učitelji in duhovniki. Kmetje jemljejo tam vse na račun pri trgovcih, seveda po neobičajno visokih cenah. Zavežejo se, da bodo svoj dolg pokrili po žetvi s poljskimi pridelki; po navadi pa tega ne morejo storiti in dolg pri trgovcu narašča vedno bolj in bolj, tako dolgo, da zgubi kmet svoje domovanje in sploh vse premoženje.

V okraju Varna se pečajo žitni trgovci jako veliko z oderuštvom. Na spomlad posodijo kmetu denar proti 6—7⁰/₀ mesečnemu obrestovanju in sicer na ta način, da mora kmet svojemu upniku žito po nižji ceni prodati. Po prodaji se napravi obračun, ki je seveda za kmeta skrajno neugoden. Pa tudi kmetje odirajo drug drugega s posojevanjem žita, živil, dela.

Po l. 1885 se je končala prodaja turških posestev. Mnogi so mislili, da bo s tem oderuštva konec. Ali to se ni zgodilo. Oderuhi še vedno prodajajo kmečke posestva na dražbah. Skušalo se je to razmerje s postavnimi določbami omejiti, a pomagalo ni nič, ravno ker so bili kmetje kredita potrebni.

V najnovejšem času so se pričele i na Bulgarskem z vso vnemo ustanavljati hranilnice in posojilnice. Ta institucija se naglo širi; kmetje uvidevajo njih potrebo in se jih čedalje bolj oklepajo. Sedaj je na Bulgarskem že nad 700 malih kmečkih denarnih zavodov.

Kongres hrvatskih i srpskih pčelara.

Kongres hrvatskih i srpskih pčelara se je vršil letos na **Sušaku** pri Reki. Bil je zanimiv in poučen. Zanimiv posebno za nas Slovence, ker se je tu pokazalo, na kakšni stopinji razvoja se nahaja hrvatsko čebelarstvo. Žal da smo bili Slovenci zastopani samo po dveh osebah namreč razun mene le še po g. **Žnidaršiču**, dasiravno se je kongres vršil tik na naši meji. Ne vem, ali so temu vzrok Hrvati, ki niso skrbeli po naših

časnikih za reklamo, ali pa nekaj mi sami, ker naš »Čebelar« o kongresu tudi ni ničesar omenil.

Program se je raztezal na tri dni. Prvi dan je bil posvečen zborovanju, drugi ogledovanju čebelnjakov v bližnji okolici, tretji je bil določen za izlet v Benetke. Pri zborovanju sem takoj opazil, da je bila zastopana samo inteligenca i. s. po večini učiteljstvo; mnogo pa je bilo tudi srbskih duhovnikov. Srbi na Hrvaškem so kakor vobče tako tudi pri čebelarstvu dobro organizirani (srbska čebelarska zadruga v Sremsu ima lastno hišo, delavnico itd.) ter imajo močno zastopstvo tudi pri kongresih.

Izmed raznovrstnih predavanj bodi omenjeno kot najzanimivejše ono **Jovana Živanovića** iz Karlovca, starešine hrvatskih čebelarjev, ki je ustvaril poseben na Hrvaškem zelo razširjen sistem. Ker se vsled svoje starosti ni mogel osebno udeležiti kongresa, je dal svoj referat samo prečitati. On priporoča prevažanje čebel na pašo, ki je bilo že v prejšnjih časih ponekod na Hrvaškem v navadi. Takšno prevažanje je najboljše sredstvo zoper gnilobo, češ tudi Limburžani prevažajo svoje čebele najmanj vsako tretje leto, ker bi postale sicer bolane. Pri tem se namreč čebele razburjajo in napravijo mnogo mravljinine kisline, ki vpliva razkuževalno in pa pleme se vsled mešanja čebel obnovi.

Zanimivo je bilo tudi predavanje **dr. Njegovan-a** o kemični sestavini medu, ker je pokazal v stekleničah kvalitativno in kvantitativno (t. j. po množini in kakovosti) posamezne sestavine, ki pridejo na 1 kg medu. Celó zanimivo zbirko je blagovolil g. doktor prepustiti za čebelarsko razstavo v **Celju**, kjer se jo je moglo ogledati.

Vse pohvale vredno je bilo predavanje gospoda ravnatelja **Barača**, ki nas je s svojimi izvrstnimi skioptičnimi slikami vodil takorekoč po celem svetu ob raznih čebelnjakih. Če ima kaka slovenska podružnica skioptikon na razpolago, bi ji bilo priporočati, da si izposodi dotične slike, čemur bode preprijazni gospod gotovo ustregel.

Imenovani gospod, ki je ravnatelj za rafiniranje (čiščenje) petroleja na Reki, ima sploh za čebelarstvo v Istri velike zasluge. Drugi dan se je napravil izlet tudi k njegovemu čebelnjaku, kjer je razkazoval poleg tovarne tudi svoje vzorno čebelarstvo. On si je po raznih skušnjah vstvaril svoj sistem, tako da pri medišču ne uporablja nobene mreže. Da matica ne zaide vanj, doseže z uspehom na ta način, da imajo okvirji v medišču primerno velikost. Celó množino udeležnikov, gotovo čez sto, je nazadnje

g. ravnatelj s svojo cenj. obitelji vred naravnost opulentno pogostil, pri kateri priliki se je seveda vrstilo mnogo napitnic ter navdušeno spominjalo tudi Slovencev.

V splošnem je na Hrvatskem čebelarstvo mnogo manj razvito kakor na Slovenskem, dasiravno so tam kraji, kjer se med takorekoč kar cedi. Vzroki so različni. V prvi vrsti je menda temu kriva neizobraženost priprostega naroda, ki se vsled tega ne more priučiti naprednemu čebelarstvu. Pa tudi vlada ne stori svoje dolžnosti, dasiravno tudi mi Slovenci nismo v tem oziru na boljšem. Zaradi tega imajo širitelji naprednega čebelarstva, ki se zbirajo vsako leto v drugem kraju Hrvatske na kongresih, zelo težko stališče. Toda ti kongresi imajo preveč akademične in premalo reelne vrednosti. Tu se vršijo enkrat na leto predavanja, se stavijo predlogi, sklepajo na vlado resolucije za povzdigo čebelarstva, za izvršitev vsega tega pa še ni zadostno preskrbljeno, ker se kongres razide in s tem njegovo delovanje konča.

Vkljub temu pa ni dvoma, da se bode tem vnetim širiteljem umetnega čebelarstva, ki se zbirajo na kongresih, posrečilo najti pravo pot in doseči zaželjene uspehe, kar jim iz srca želimo vsi bratski čebelarji na Slovenskem.

A. J.

Nekaj o danskih klavnih zadrugah.

Danska se je v teku zadnjih 30 let, lahko trdimo, povzdignila do nekake vzorne agrarne države. Uspehi danskega poljedelstva so pa predvsem v tesni zvezi in rastejo vspešno z razvojem danskega gospodarskega združništva. Gospodarsko združništvo je na Danskem že prav do podrobnosti razvito. Vse te v najpodrobnejše panoge razdeljene zadruge so med saboj v nekaki organski zvezi; ena vrsta ne izključuje druge, ampak izpopolnjuje jo. Danske gospodarske zadruge ne vplivajo samo ugodno na množino in način pridelovanja, one dandanes tudi močno vplivajo na vnovčevanje kmetijskih pridelkov in odločujejo na tamošnjem trgu. Dalekosežne z ozirom na pridelovanje kakor tudi z ozirom na trg so med drugimi klavne zadruge. Od vseh kmetijskih zadrug so te med mlajšimi in so v drugih državah še popolnoma neupeljane.

Klavne zadruge so se začele ustanavljati po Danskem pred kakimi 30 leti. Sprva jih je bilo seveda prav malo in še te so se le počasi razvijale. Takrat je Danska izvažala večidel žive

svinje in to največ v Nemčijo. L. 1887 pa zapre Nemčija mejo proti uvozu živih svinj iz Danskega. Tam je seveda nato mahoma padla cena svinjam in zasebni prekupci so skrbeli, da so ceno vzdrževali kar mogoče najbolj nizko. Ta usoda je sedaj Danca pripravila, da se je začel oklepiti združnih podjetij. Zunanji trg jim je zaprt, doma pa izrabljajo njihovo zadrego prekupci. Treba si je bilo poiskati kak drug trg. Ta se je našel: nov odjemalec je postala Angleška; kamor pa Danci niso več izvažali živih svinj, ampak svinjsko meso. Za klavne zadruge se začenja ugodna doba. Obstoječe so pridobivale od dne do dne več članov in naenkrat je bilo obenem tudi mnogo na novo ustanovljenih. Dandanes je na Danskem 60 velikih svinjskih klavnic in 37 od teh podjetij je združnih. Teh 37 klavnih zadrug šteje skupaj 75.000 članov, ki so večinoma mali kmetje, ki redijo po dvoje — troje svinj — 50.000 je takih. Med združniki pa je tudi nekaj velikih posestnikov, od katerih nekateri rede po 1000 in še več svinj.

Danska je svoj čas poskušala biti pridelovalka žita in je že tudi izvažala žito na Angleško. Tja pa pri prostem uvozu žita izvažajo žito tudi velike žitne države in od teh velikih žitnih držav kakor so Ruska, ameriške države in z Angleško konfederirana Indija, je bila mala Danska kmalu izpodrinjena in izkonkurirana. To je Danski pokazalo, da je njena hvaležna uloga v prvi vrsti živinoreja, v kateri zavzema svinjereja zelo važno mesto. Tako se dandanes iz Danskega izvaža v prvi vrsti surovo maslo in za tem zavzema v izvozu prvo mesto svinjsko meso. Za oboje je glavni odjemalec Angleška. Zato je dandanes okus Angleža merodajen za Danca-pridelovalca. Angleškemu okusu so hitro začele streči klavne zadruge. Te imajo tako urejeno, da izplačujejo dobiček le na svinje, ki tehtajo 75—110 kg; za ostale plačujejo navadno, dnevno ceno. Na ta način so vplivale, da so si člani poskusili vzgojiti plemo, ki že samo na sebi nagiba na nekako srednjo težo in daje ravno prav srednje-mastno, fino meso. Tako meso najbolj ugaja angleškemu okusu. Hrbtna slaninska plast ne sme biti debelejša kot trebušna; take svinje so za angleški trg.

Danske klavne zadruge vplivajo na svinjerejo sploh in so tako obenem skoro nekake svinjerejske zadruge. One vzdržujejo svinjerejske nadzornike, v njihovo področje spadajo svinjerejske postaje, (okoli 20 je takih) od koder se pošiljajo združnim članom plemenske svinje. Na teh postajah se delajo poskusi z raznimi plemeni, poskuša se, katero najboljše in najceneje porablja podano

hrano, daje najboljše meso itd. Ravno tako se poskušajo razna krmila, če so porabna in kako se izplačajo, jih je-li članom priporočati ali odsvetovati. Te svinjerejske postaje so za dansko svinjerejo to, kar so za dansko in švedsko govedorejo in mlekarstvo kontrolna društva.

Na ta način, da so klavne zadruge s temi napravami začele vplivati na rejo, so dosegle one enakost klavnega blaga. Ta daje združnim klavnicam na trgu veliko prednost pred zasebnimi in počasi si bodo mogoče priborile prve pravcati monopol na mesnem trgu. Največja teh klavnic je v Koldingu. Ta je najstarejša; ustanovljena je bila l. 1880. Šteje 8000 članov in kolje letno 111.000 svinj. Po Danskem ima 60 prodajalen, zraven tega pa še izvažajo v inozemstvo. Klavnica je urejena v velikem stilu, naravnost cela tovarna; zaposlenih je tu 80 delavcev.

V klavnici Roskilde se kolje letno 80.000 svinj. S klavnico je tukaj združena velika pralnica za šetine, ki jih potem pošilja v angleške in nemške tvornice za krtače. Dalje je v zvezi s klavnico tovarna, kjer se predeluje iz krvi krvna melasa, krma za svinje. Odreske vporablja se v veliki meri za klobase, katere se največ razpošilja v Nemčijo in Avstralijo. Z klavnico Kolding je združena tovarna za konzerve, za katere se porabljajo jetra.

Vsak član klavnih zadrug je dolžan $\frac{2}{3}$ od svinj, ki jih ima naprodaj, prodati v združno klavnico, na vsak način pa mora prima blago, to je svinje od 75—110 kg in največ 1 leto stare, prodati edino le zadrugi. Ako se članu dokaže, da je delal večji del kupčijo z zasebnimi podjetji, se mu naloži denarna kazen, ki se v skrajnem slučaju, če bi se član branil plačati kazen, krije iz deleža, ki znaša 50 K. Dobiček se izplačuje od vsakih 100 kg žive teže (seveda le za zahtevano dobro blago) in znaša nekaj čez 5 K od 100 kg. Kupna vsota se izplačuje takoj po prodaji v klavnico, dobiček pa po zaključku poslovnega leta. Danske klavne zadruge so imele lansko leto (1911) 90 milj. K prometa. Ogromne številke, ki jih pišejo vendar le »mali ljudje«. Vse te zadruge so združene v skupno zvezo v Kodanju. Tam se sestajajo načelstva zadrug in se posvetujejo v skupnih stvareh. Tu se posvetujejo n. pr. o izboljšanju prevažanja, o tržnih zadevah, se določuje cene, dalje o tehničnih zadevah klavnic itd. Klavne zadruge so obenem tudi zavarovalnice za lastne delavce proti nezgodam. Zavarujejo pa tudi člane proti nesrečam pri svinjereji.

Še bolj kot v tej gospodarski panogi je razvito združništvo n. pr. v mlekarstvu. Vse dansko gospodarstvo je nekaka velika

zadruga z mnogimi in različnimi filijalkami. Tam ne odločajo več na zunanjem trgu edinole privilegirani velekapitalisti in agrarni baroni, temveč tudi kmetje združeni v trdnih zadrugah delajo trgovinske pogodbe na zuna. Pa tudi na znotraj je prava vlada ljudstva mogoča najbolj v združni državi. V združni državi vlada ni odvisna od nekaterih denarnih gospodarjev in ji ni treba le s temi pomežikovati, kakor je pač dandanes v večini evropskih držav. Danska pa tudi prva kaže, da vsezadružna misel niso sanje.

F. K.

Mednarodni kmetijski zavod v Rimu.

Mednarodni kmetijski zavod v Rimu je bil ustanovljen dne 7. junija 1905. Takrat je podpisalo glede te ustanovitve 10 držav posebno pogodbo, h kateri je pozneje pristopilo še 10 držav, tako da lahko rečemo: cel omikan svet, vse velike in pomembne države so s svojimi kolonijami vred pri tej napravi udeležene. Pri zavodu je vsaka država zastopana po svobodno voljenih zastopnikih; vodi ga stalen odbor, ki je zopet odgovor občnemu zboru vseh zastopnikov. Delokrog mednarodnega kmetijskega zavoda je kratko povedano ta, da se ima pečati s preiskovanjem važnih kmetijskih vprašanj. Podrobno pa bi opisali zavodove naloge takole:

1. V statističnem oddelku zbira, obdeluje in objavlja podatke glede živinoreje, poljedelstva in trgovine s kmetijskimi pridelki. Ta oddelek izdaja mesečno »Kmetijsko-statistični vestnik« v petih jezikih. V kratkem bode začel izhajati tudi še vestnik o statistiki glede prodaje kmetijskih pridelkov. Izide tudi »Mednarodni letopis kmetijske statistike«; včasih se bodo izdajale monografije o času primernih kmetijskih vprašanj.

2. V informacijskem oddelku zbira, obdeluje in objavlja vesti, ki se tičejo tehnične strani kmetijstva in rastlinskih bolezni. Tem posveča veliko pozornosti; priobčuje razprave o njih, podaje preglede krajev, v katerih se je ena ali druga rastlinska bolezen razširila, pove, kako posamezni bolezni napredujejo ali zginjajo, s kakimi sredstvi se te bolezni zatirajo. V to svrho se izdaje »Vestnik za kmetijske informacije in rastlinske bolezni« v treh jezikih, po potrebi tudi različne monografije.

3. V narodnogospodarskem in socialnem oddelku zbira, obdeluje in objavlja vesti, ki se tičejo kmetijskega združništva, zavarovanja in kmetijskega denarnega gospodarstva v vseh njegovih oblikah; tudi se peča z javnimi napravami za družabno dobrobit kmečkega prebivalstva. Glede enega in drugega skuša zavod doseči enotnost in solidarnost postopanja po celem svetu. Ta svoj namen skuša doseči z »Vestnikom o narodnogospodarskih in socialnih napravah« in bode izdajal zavod v ta namen tudi monografije o posameznih važnih zadevah in vprašanjih.

4. V svoji knjižnici zbira zavod kmetijske spise, knjige in časopise vseh važnejših poljedelskih narodov. Redovito prihaja sem nad 2000 književnih in časopisnih publikacij, kojih seznam nam podaje glavni zavodov tajnik v biblijografičnem vestniku in mednarodnem kmetijskem letopisu. Zbirajo se tu tudi podatki o kmetijski zakonodaji vseh kulturnih držav.

5. Zavod si ustanavlja svoj znanstveni arhiv za vse zgoraj navedene kmetijske stroke. Predsednik je Italijan markiz Raffaele Cappelli, podpredsednik Francoz Louis Dop in generalni tajnik profesor Giovanni Lorenzoni.

Novela k meničnemu redu.

Avstrijski trgovski in industrijski krogi so vsled pravne negotovosti, ki je nastopila po moratorijih v Srbiji, Bolgariji in Grški ter vsled vojnih dogodkov na Balkanu sploh v meničnem prometu, povzročili, da je naša vlada izdala zakon o vplivu višje sile na vršitev meničnopравnih dejanj. Vsebina zakona je:

»§ 1. Ako nasprotuje prezentaciji menice ali dvignjenju protesta med predpisanimi roki nepremagljiva ovira (višja sila), se ti roki podaljšajo.

Imetnik mora brez odloga obvestiti svojega indosanta o nastopu višje sile in to s pristavkom dneva in svojega podpisa zabeležiti na menici ali alonžu; poleg tega pridejo v porabo določila člena 45. meničnega reda.

Ako višja sila odpade, mora imetnik brez odloga prezentirati menico v akcept ali v plačilo in ako treba tudi dvigniti protest.

Ako traja višja sila dalje nego 30 dni po dospelosti, se lahko vzame regres, ne da bi bila prezentacija ali dvignenje protesta potrebno.

Za menice na pogled ali za menice, ki se glase na gotov čas po pogledu, teče tridesetdnevni rok od dneva, katerega je imetnik celo pred potekom prezentacijskega roka obvestil svojega indosanta o nastopu višje sile.

Dejstva, ki se tičejo le osebe imetnika ali onega, ki ga je pooblastil s prezentacijo menice ali z dvignjenjem protesta, se ne smejo smatrati kot slučajni višje sile.

§ 2. Ta zakon stopi z dnevom razglasitve v veljavo.

Določba odstavkov 1., 3., 4. in 6. § 1. se porablja tudi na menice, ki so po 11. novembru 1912 zapadle.«

Kakor so naši zakoni za nejurista več ali manj nejasni, tako je tudi predležeci zakon za vsakega, ki mu menično pravo ni dobro znano, nerazumljiv. Zato naj najprej razložim pomen izrazov in dejanj, na katere se novela ozira.

Trgovske menice gredo v prometu iz rok v roke potom indosamenta. Indosament je prenos meničnih pravic na kako drugo osebo. Pravice prenesti ali menico indosirati sme kot prvi le menični upnik ali remitent. V prvem indosamentu postane remitent indosant in oseba, na katero prenese pravice, je indosant. Poslednji postane vsled indosamenta pravomočni imetnik menice, ki to zopet lahko naprej indosira. Tako preide menica lahko v last nebroj oseb potom indosamenta. V trgovskem poslovanju pravimo indosiranju tudi eskontiranje ali prodaja menice, ker se menica (za imetnika rimesa) navadno proda kaki banki v eskont. Vsi indosamenti ali prenosi morajo biti na menici zabeleženi, in sicer se to zgodi na hrbtu menice z običajnimi bešedami: »Zame g.« in se indosant podpiše.

Zadnji indosatar ali imetnik menice bo to menico ob dospetku prezentiral akceptantu ali glavnemu meničnemu dolžniku v plačilu, in sicer takoj ob dospelosti. Ako mu akceptant noče ali ne more plačati menične vsote, mora imetnik tekom dveh dni po dospelosti dvigniti ali levirati protest s tem, da mu notar ali sodišče v posebnem zapisniku potrdi, da akceptant ni hotel ali ni mogel plačati. Ta protest je zelo velike važnosti, kajti če imetnik tekom predpisanega roka ne dvigne protesta, izgubi regresne pravice do svojih prednikov t. j. najprej do svojega indosanta in potem do vseh drugih indosantov tja do prvega, t. j. remitenta. Regres obstoji v tem, da imetnik kakor od akceptanta lahko od vseh prednikov zahteva plačilo menične vsote.

V našem meničnem redu doslej ni bilo nobenih določil, kakšne so posledice, če se protesta ne more dvigniti, n. pr. v

slučaju vojne. To vrzel v menični zakonodaji je novi zakon zamašil, ko je določil, da se v slučaju, da se vsled nepremagljive ovire (vojna — višja sila) ne more pravočasno ali sploh ne dvigniti protesta, predpisani rok podaljša na trideset dni, ali če ta ovira čez trideset dni traja, sploh ni treba protestirati, a se regresne pravice kljub temu obdrže.

Zakonita uvedba moratorijev ali vojni dogodki sploh se morajo smatrati kot višja sila, ki povzroči, da imetnik menice nikakor ne more prezentirati menice akceptantu v plačilo ali dvigniti plačilni protest. Doslej veljavni menični red se ni prav nič oziral na slučaje višje sile, zato je bil imetnik v nevarnosti, da izgubi regres do prednikov. Ta negotovost je jako škodljivo vplivala na trgovski promet in je bilo ravno sedaj z ozirom na naše trgovske zveze z balkanskimi državami nujno potrebno, da se to vprašanje zakonito uredi. Ne samo dejstvo, da se je uvedel pri nekaterih vojskujočih se balkanskih državah moratorij, ampak tudi okolnost, da se je tudi v onih delih bojišča, kjer moratorij ni uveden, onemogočila vršitev meničnihopravnih dejanj kakor prezentacija in dvignjenje protesta vsled oblegovanja, ustavitve prometa itd., je zahtevala ureditev tega vprašanja. Kakor so bile sedaj razmere na Balkanu, se menice, ki so v rokah avstrijskih trgovcev in plačljive na Balkanu, niso mogle ne prezentirati, ne protestirati. Imetniki niso mogli niti proti akceptantu uveljaviti meničnega prava, niti niso mogli z gotovostjo računati na regresno obveznost svojih prednikov, ker niso bili dani predpogoji v zmislu člena 41. našega meničnega reda, namreč pravočasna prezentacija in leviranje protesta. Z novim zakonom je vlada odstranila vso negotovost in so zdaj tudi ohranjene regresne pravice, čeprav se vsled višje sile ne more ugoditi zahtevam čl. 41. men. reda.

Zakon določuje, da mora imetnik menice plačilnega obvezanca obvestiti o nastopu višje sile in s tem torej tudi zadosti dolžnosti v doseglo regresnih pravic. S § 2. zakona je skrbljeno tudi za one menice, ki zapadejo po 11. novembru 1912, toda še pred veljavnostjo zakona, torej pridejo ugodnosti novega zakona tudi tem menicam v prid. Zakon je stopil v veljavo s 1. decembrom 1912.

S trgovskega stališča moramo le pozdraviti nova določila, ker se je z njim doseglo pomirjenje trgovskega občinstva tudi za slučaj, če se vojna razširi izven Balkana.

V »Slovenskem trgovskem vestniku« priobčil dr. Marn.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Važno za jesensko gnojenje!

Opozarjamo vse članice na okrožnico, ki smo jo razposlali v zadevi umetnega gnojila ter pozivljamo, da se vse zadruge (kmečke posojilnice in druge kmetijske zadruge) s prihodnostjo lotijo zbiranja naročil na umetna gnojila. S tem si pridobite mnogo zaupanja in mnogo naklonjenosti pri kmetovalcih! Ne zanemarijte tega važnega dela! Opozarjamo Vas pa tudi na to da je izključeno, da bi mogli dobiti posamezna umetna gnojila iste kakovosti drugod ceneje, kakor pri nas, ker smo včlanjeni v državno zadružno organizacijo, ki je sklenila s tovarnami kupno pogodbo za vse avstrijske kmetijske zadruge. Naša organizacija je torej največji odjemalec za razna umetna gnojila; ima potemtakem najmanj tako ugodne pogoje, kot privatne firme ter je v stanu konkurirati z vsakomur. To enkrat za vselej!

Živinoreja v naših alpskih deželah, ki ima za celo državo velik pomen, ima svojo podlago v pridelovanju krme in v paši. Nič bi se torej ne smelo opustiti, kar je v stanu dohodke travnikov in pašnikov izboljšati. V mnogih slučajih v kmetijstvu pridobljeni gnoj ne zadostuje za gnojenje travnikov. Mnogokrat so travniki tudi preveč oddaljeni, tako da je privažanje hlevskega gnoja le težko. Gnojenje pašnikov pa je pri nas vobče še skoraj neurejeno. V vseh teh slučajih bi se kmetovalec moral zavedati, da ima v umetnih gnojilih izvrstno sredstvo za odpravo navedenih nedostatkov ter za izboljšanje svojih travnikov in pašnikov. Pripomniti je pri tem, da samo »Tomaževa žlindra« ne zadostuje za popolen uspeh temveč je potrebno rabiti tudi kalijeve soli ali kajnit. Posebno se priporoča 40% kalijeve sol. Na oral travnika ali pašnika naj se porabi že na jesen 300 kg »Tomaže žlindre« in 100 kg kalijeve soli. Naročila sprejme »Zadružna Zveza v Celju«.

Književnost.

Pridelovanje in razpečavanje namiznega grozdja ter vzgoja trt na špalirju. To je naslov 12. zvezka »Kmetijske knjižnice«, ki je izdaja c. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani. Knjižico je z znano natančnostjo in zelo pregledno spisal g. Bohuslav **Skalický**, c. kr. vinarski nadzornik za Kranjsko, ter jo je opremil z 41 podobami, tako da knjižica ne opisuje le vzgoje trt ter pridelovanja in razpečavanja grozdja, ampak vse to tudi nazorno kaže v podobah. Čudno je, da se v naših vinorodnih krajih, ki se že izdavnja pečajo z vinstvom, še zmeraj tako pomanjkljivo ravna s trtnimi špalirji. Za pridelovanje namiznega grozdja se pa vinogradniki tako malo zanimajo, da ga v veliki meri k nam uvažajo iz drugih dežel, celo v vinorodne kraje same. Kako se vse to umno uravna, je gospod Skalický natančno opisal v svoji knjižici. Opisal je posamezne trtne vrste, pripravne za pridelovanje namiznega grozdja in za vzgojo špalirju; potem ameriške podlage, ki so pripravne za te vrste; kako se pripravi svet za saditev; kako se trte sade, goje, vzgojujejo in gnoje; kako se varujejo škodljivcev in bolezni; kako se grozdje trga, razpošilja in spravlja; in končno, kako se grozdje tudi rabi za zdravilo. Če je knjižica koristna že vinogradnikom, koliko bolj potrebna in koristna je onim ljubiteljem grozdja, ki si iz veselja goje po nekaj trt na prikladnih, solnčnih krajih. Marsikdo si zasadi ali bi si rad zasadil nekaj trt, pa ne ve, kako naj z njimi ravna. Iz te zadrege ga reši knjižica Skalického, ki mu za vsa opravila nudi potrebnih navodil. — Navzlic temu, da knjižica obsega 64 strani in ima 41 podob, stane vendarle samo 50 vin., da jo pač vsak vinogradnik ali ljubitelj vinske trte lahko kupi. Denar je treba naprej poslati, ker se knjižica na upanje ne daje, po povzetju pa preveč stane. Naroča se pri c. kr. kmetijski družbi kranjski v Ljubljani.

Dvoje važnih vinorejskih vprašanj. (I. Zatiranje senenega črva in kiseljaka. II. Gnojenje vinogradov). Nemški spisal nadzornik Andrej Žmavc v Zadru. — O tej zanimivi in praktični knjigi smo že v »Zadrugi« priobčili eno oceno iz peresa g. vinarskega instruktora upanca. Danes priobčujemo še eno, ki nam je došla od odličnega vinarskega strokovnjaka. Glasi se: V Žmavcevi knjigi se obravnava dvoje važnih, danes

še nerešenih vprašanj. Obe se globoko tičeta uspehov vinoreje. Prva se tiče ohranjenja mladega grozdjiča, druga pa zvišanja rodovitnosti, ne da bi to stalo veliko več denarja in dela. In čim več damo na ta kmetijski pridelek, s toliko večjo temeljitostjo se moramo ukvarjati z obema zadevama. Brošura je sicer izšla v Dalmaciji, kjer sedaj pisatelj stanuje, vendar pa nahajamo v njej mnogo dragocenih skušenj, ki si jih je g. Žmavc nabral na Porenskem, na glasovitem Johanisbergu. Pisateli nam torej poroča o uspehih lastnega dela in truda. Kot oskrbnik omenjenega vinogradniškega posestva se je vseh akcij, ki jih v knjigi obravnava, sam udeležil in vodil. Dasi se niso pri nas izvršile, jih je vendar avstrijskim razmeram primerno prikrojil in je zategadelj knjiga za nas toliko dragocenejša. Škode, ki jih pri nas povzroči gori imenovani škodljivec in pa neracionalno gnojenje vinogradov, imajo svoj vzrok v tem, ker ljudje ne poznajo temeljito učinkov in posledic enega in drugega. V tem oziru bodo oni, ki bodo to knjigo prebrali, veliko na boljšem. Izvrstne slike bodo marsikaj lažje pojasnile, ko bi se to moglo zgoditi z najboljšim tekstom brez nazornosti podanega materiala. Navedena so premnoga sredstva za zatiranje senenega črva in kiseljaka, tako, da se ne bo težko odločiti za enega ali drugega. Ta sredstva so se (v Johanisbergu) preskuševala na temelju natančnega, strokovnjaškega premisleka z velikimi ali manjšimi izdatki in z večjim ali manjšim uspehom; vendar pa se je postopalo vedno racionalno in praktično. Uspehi so bili seveda z ozirom na visoke cene pride lanega vina sijajni; kaže se pa, da bi se jih dalo z dobrim uspehom rabiti tudi pri manj dragocenih vinih. Pokazal pa nam je tudi pisatelj, da vsa sredstva proti zatiranju vinogradniških škodljivcev sama na sebi ne izdajo toliko, kolikor železna vstrajnost in natančnost, s katero se jih navzlic vsemu nerganju (ki ga je rado veliko tudi pri nas) uporablja. Ta vzgled je vreden posnemanja tudi pri nas. Pisec teh vrst noče kakih dalekosežnih, obveznih akcij priporočati ali trditi, da se, da zno in isto obrambno sredstvo proti senenemu črvu in kiseljaku v vseh slučajih z vpehom porabiti ali nekatere navedene metode proti temu trsnemu škodljivcu so tako dobre, da bi se jih moralo uporabiti splošno, če bi trebalo, prisiljeno. Naj bi se upoštevalo vsaj one, ki jih vinorejec, kateri kaj drži na red in snago v vinogradu, že tako in tako uporablja. Snaženje trsja, čisto kolje — sploh skrb za red in snago pri trsu, ki ovira mrčes pri skrivanju in mu jemlje pribežališča, je reč, ki bi nikogar pretrdo ne zadela in bi nosila

če bi bila obvezna, v vsakem oziru velikih koristi. Pa tudi skrbno izvedeni in opisani gnojilni poskusi podajajo čitatelju marsikatero dobro misel. Seveda ne morejo poskusi, ki se v enem kraju izvedejo, biti splošno veljavni, ali gotovo je, da dajejo dragocene skušnje, na katere se da s pridom ozirati tudi v drugih krajih, v drugih razmerah in drugačnem podnebj. V splošnem bi rekel, da se je pisatelju dokaz o rentabiliteti umetnih gnojil tudi za vinograde posrečil. Zlasti da imajo dušikova umetna gnojila včasih pri vinoreji več uspeha kakor se jim ga je od marsikateri strani že pripisovalo; je pa upoštevati seveda tudi druge vrste umetnih gnojil. Predno se bo pa vinorejec z lastnimi eksaktnimi poskusi prepričal, katero gnojilo bi v svojih posebnih razmerah pred vsem uporabljal, je najbolje, ako poskusi polno gnojenje, ki upošteva potrebe vseh hranilnih snovi trsa. Potem še le naj dela poskuse s posameznimi gnojili. Vendar pa moramo tu svariti pred kakimi prehitrimi sklepi; pri trsu so druge razmere in drugi vplivi ko pri gnojenju na polju. Število ok, posebne lastnosti različnih sort, zunanji vplivi, vse to lahko zmoti. Vendar pa bodo vsakemu vinorejcu poročila o takih poskusih z umetnimi gnojili silno dobrodošla. Posebno še, ako so se vršili poskusi racionalno, redno, natančno in v vsakem oziru dobro preračunjeno na večjih kompleksih. In tako nam opisuje pisatelj, morda se bo lahko marsikdo z njimi okoristil in bo storila naša vinoreja zopet kak korak naprej.

Zadružne in razne gospodarske vesti.

Šolske zadruga. Na Hanoveranskem v Nemčiji so začeli ustanavljati novo vrsto zadrug: šolske zadruga. V zadnjem času so ustanovili dve taki zadrugi. Prva se je ustanovila v kraju Pevsum in ima namen vzdrževati višjo zasebno šolo za dečke in dekleta. Delež znaša 100 mark (120 K), zaveza je omejena in sicer enkratna. Zadruga je bila ustanovljena s 24 zadružniki in si je ustanovila šolsko poslopje, ki stane z upravo vred približno K 25 000. Šolo obiskuje 35 učencev in učenk. Šolnina znaša letno 230 do 250 mark (1 marka = 1'20 K). Druga zadruga se je ustanovila v kraju Freren. Ima istotako namen vzdrževati višjo šolo za fante in dekleta. Deleži so po 100 mark, zaveza je štirikratna.

Pri ustanovitvi je bilo 27 zadrušnikov. Šolnina znaša 120 mark, šolnina in penzionat skupaj 700 mark. Te šolske zadruge imajo v prvi vrsti pomen za v kraju samem bivajoče stariše in otroke. Slednji lahko stanujejo doma ter jih ni potreba pošiljati v oddaljenejši višje učne zavode. Vkljub razmeroma visoki šolnini je ta študij še vedno cenejši, kakor v tujem mestu.

Denarno pomanjkanje in draginja. Avstro-ogrska banka je povišala obrestno mero v jeseni na 5½% in sedaj pred kratkim na 6%. To je znamenje, da postajajo razmere na denarnem trgu vedno obupnejše. Kje tiče vzroki, o tem obširneje ne bomo razpravljali. Omenjamo samo, da so v prvi vrsti iz političnih vzrokov potegnile tuje države, predvsem Francoska, iz Avstro-Ogrske mnogo denarja; na drugi strani je veliko denarno pomanjkanje v zvezi z bojno nevarnostjo in z ogromnimi državnimi posojili. Nadalje pa je važno to, da se take krize, kakor je sedanja, od časa do časa ponavljajo. Kakor hitro je vsled obilice denarja gospodarstvo naroda ali države zašlo preveč v kredit, se zanesljivo izvrši preobrat v obliki krize, kakoršno imamo zadnji dve leti. Zunanji znak krize je visoka obrestna mera in neobičajno število polomov gospodarskih podjetij. — Vsled velikega pomanjkanja denarja trpi vse gospodarstvo, vsa podjetja od največjega do najmanjšega, trpi pa osobito tudi naše kmetijstvo, naša mala obrt in mala trgovina, torej tisti krogi, za katere skrbeti je naloga naših posojilnic. Velike banke in velika podjetja vobče skusijo v tem kritičnem času potegniti nase iz naroda kolikor mogoče mnogo denarja, kar vsakemu malemu gospodarstvu škoduje. Vsa velika podjetja si vsled svoje velike kapitalne moči tudi v tem težavnem času lahko nabavijo potreben kredit, med tem ko tisočji in tisočji malih posestnikov, malih trgovcev in malih obrtnikov ne morejo priti do posojila in če bi ga bili še tako zelo vredni. Vpraša se tu, kaj naj posojilnice v tem položaju store? V dobrem času je posojilnicam vsakdo rad dal denarja, da so ustrezale kreditnim prošnjam svojih članov. Sedaj ne da nihče. Najprimernejši čas, da si posojilnice enkrat za vselej zapomnijo, da so v kritičnem času navezane le nase in da imajo pričakovati pomoči le od svoje posojilniške organizacije, pa tudi to samo tedaj, ako so vse posojilnice do svoje posojilniške organizacije vedno v popolni meri storile svojo dolžnost. Komur to danes ni jasno, tistemu ni pomagati in je boljše, da čimprej zapusti vodilne vrste zadružništva, ako se v istih nahaja. Nevarnost škoduje tudi v zadružništvu, kakor povsod drugod. — Praktični nasvet za sedaj bi bil ta, da naj posojilnice z ozirom na splošno povišanje obrestne mere povišajo obrestno mero tudi za

svoje hranilne vloge. Kako visoko naj gredo, to je odvisno popolnoma od razmer v posameznih krajih. Čim hujša je v kakem kraju konkurenca, tem previdnejše je treba postopati pri obrestni politiki. Priporoča se nadalje osebna agitacija za vloge, kakor delajo to razni drugi zavodi. Najprimernejše pa se ima razven tega poučevati ljudstvo o važnosti posojilništva, o velikanski narodno-gospodarski in socialni važnosti posojilnic za vse nižje sloje v prvi vrsti; če bo ljudstvo natančno zvedelo, kaj posojilnice za njega pomenijo, potem bo marsikaj drugače, kakor je sedaj.

Posojilnice in vojska. Vsak pameten človek je bil sicer uverjen, da z vojsko ne bo nič, kajti na celi stvari se je opazalo nekoliko preveč krika, kar, še nikdar ni bila prava priprava za vojsko. Vendar je že vse to dalo povod, da se je nevedno ljudstvo dalo nahujskati proti denarnim zavodom, češ vzdignemo denar, drugače bomo vsi zgubili, kajti vojska se bliža. Z ozirom na to se je za stvar zavzelo tudi naše časopisje, da se ljudstvo pomiri. In tako piše »Straža« z dne 29. 11. 1912 med drugim sledeče:

»Največkrat se bega ljudstvo s tem, da bo nastala vojska in bo država pobrala ves denar iz posojilnic. Kdor tej nesmiselni trditvi verjame, ne pozna popolnoma nič poslovanja posojilnic. Vlog, katere prinesejo vlagatelji, nimajo posojilnice nakopičenih v svojih blagajnah, temveč iste razposodijo svojim članom in, če imajo kaj odvišnega denarja, istega naložijo pri zvezi. Tudi zveza nima milijonov mirno spravljanih v svojih blagajnah, temveč pomaga s kreditom onim posojilnicam, katere nimajo dovolj denarja, ostanek pa imajo dobro naložen. V blagajnah posojilnice se nahajajo le neznatni zneski, ker bi imele posojilnice le izgubo, ako bi pustile večje zneske brezobrestno v blagajnah ležati. Ves te razmere dobro pozna državna uprava, zato ne bo iskala denarja v blagajnah posojilnic, ker bi ga le zelo malo našla. Pomisliti pa je treba nadalje, da je denar v blagajnah posojilnic zasebna last in da ni mogoče, da bi se država meni nič tebi nič polastila zasebnega premoženja. Če bi to bilo mogoče, potem bi se moral vsakdo bati za celo svoje premoženje; nič bi ne pomagalo, da dvigne vlagatelj denar in ga dene doma v kakem nogavice, ali pa skrije v postelje, prišla bi država in ga pobrala. Pa ne samo to, država bi mu zaplenila živino itd. in vse prodala. Ker se kaj takega v najhujših vojnih časih še ni zgodilo, ker v sedanjosti vojski na Balkanu niti Turčija, kjer vladajo res — bolj turške razmere, kaj podobnega ni storila, je popolnoma izključeno, da bi moderne države kedaj posegle po zasebni lasti svojih državljanov.

Najdejo se hujškači, ki prigovarjajo vlagateljem, naj dvignejo denar iz posojilnic, češ, sovražnik bo prišel v deželo in pobral denar iz posojilnic. Da je tudi ta strah prazen, je razvidno iz tega, ker Avstrija ne pride v vojne zapletljaje. Vzemimo pa, da bi naša država res prišla v vojni položaj, potem je popolnoma izključeno, da bi sovražnik prišel v naše dežele, ker se bodo vsi vojni dogodki odigrali v deželah na jugu in vzhodu, ki meje na tuje države. Pustimo končno veljati trditev, da pride kak sovražnik v deželo! Kaj se bo zgodilo? Pobral ne bo samo malenkostnih zneskov iz blagajn posojilnic, temveč ropal povsod in ne bo ljudem nič pomagalo, če so vzdignili denar iz posojilnic in ga imajo doma, ker jim ga bo sovražnik odnesel. Če pobere pa sovražnik denar iz posojilnic, ne bodo tega trpeli ne vlagatelji in ne člani, ker ima vsaka posojilnica večji rezervni zaklad, kakor znaša njena gotovina v blagajni. Nadalje je pa skoraj gotovo, da bi po končani vojski lahko posojilnice, ako bi jim zavarovalnice ne izplačale oropanega denarja, po svojih knjigah dokazale, koliko gotovine so imele v blagajni in bi se jim ista, če jo je sovražnik oropal, povrnila, dočim posameznik, kateremu je sovražnik nele pobral ves denar, temveč uničil vse imetje, ne bo mogel dokazati, koliko je izgubil vsled vojske in se mu tudi ne bo nič povrnilo. Pač pa obstoji v slučaju vojske, četudi ne pride sovražnik v deželo, za vsakega človeka, kateri ima denar doma, nevarnost, da mu roparji ali tatovi pokradejo denar, ali pa sežgejo vsa poslopja, ker v časih, ko morajo mladeniči in mladi možje iz doma, pridejo razni elementi na svetlo, kateri na stroške drugih dobro in brezskrbno živijo in ne razločujejo, kaj je moje ali tvoje. Kdor trezno vse presodi, bo v slučaju vojske svojo gotovino vložil v posojilnice, katere imajo železne blagajne na razpolago, katere so proti vlomom zavarovane — v slučaju, da sovražniki vlomijo v blagajno posojilnic, bi zavarovalnice, katere bi že znale najti pota, da pridejo zopet do svojega denarja, trpele škodo — katerih ne more požar uničiti, ker ne morejo stene pregoreti, ne pa dvigal denar iz posojilnic in ga spravljat v nevarnost.

Najčesče se sliši: dvignimo denar iz posojilnic, ker bo v slučaju vojske izgubil svojo vrednost. Če zasledujemo vojne dogodke zadnjih let, n. pr. vojsko Nemcev s Francozi (1870—71), bursko vojsko (1899), vojsko Rusov z Japonci (1904—5), vojsko Italije s Turčijo (1911) in sedanjo vojsko na Balkanu, vidimo, da nobena država ni nikdar na to mislila, da bi poslabšala vrednost denarja. Še celo Turčija, ki je v vojski z Italijo doprinesla velike denarne žrtve in ima sedaj v boju s štirimi sovražniki ogromne stroške ter bo mo-

rala večji del svojega evropskega ozemlja prepustiti drugim državam, kljub svoji slabi upravi ne misli na to, da bi poslabšala vrednost denarja, temveč že sedaj išče nova posojila; da bi pa kaj takega storile moderne države, kojih denarno gospodarstvo odgovarja modernim načelom, kojih državne banke so pravilno organizovane, je popolnoma izključeno.

Pomislimo pa nekoliko dalje: ali se bo poslabšala le vrednost denarja, kateri je naložen v posojilnicah? Kaj še! Če bi se to res zgodilo, se bo poslabšala vrednost vsega denarja in roko v roki s tem bodo padle cene za vse pridelke, izdelke, poslopja, posestva itd. Najdejo se »modri«¹ ljudje, ki pravijo: dvignemo denar iz posojilnic in si nakupimo vole, posestva itd., da se izognemo nevarnosti poslabšanja vrednosti denarja. Dotičniki ne pomislijo, da se bodo voli, ki so stali tisoč kron, ako denar izgubi svojo prvotno vrednost, pozneje prodali le za polovico, ali še nižje itd. Vsi vlagatelji naj mirno pustijo svoje vloge v posojilnicah, če se žele obvarovati vsake škode.

Kake pa bodo posledice balkanske vojne za naše posojilnice? Odkrito moramo reči, da ne bodo slovenske posojilnice, ker niso v zvezi z bankami, industrijskimi podjetji in veletrgovinami, občutile posledic. Mi Slovenci smo kmečki narod, naše posojilnice so le v zvezi s kmeti, nimajo nobenega stika z mednarodno industrijo in trgovino, radi tega tudi niso nič prizadete. Poglejmo si pa banke in razne neslovenske mestne zavode, n. pr. hranilnice (šparkase), katere so velike svote posodile meščanom (veleobrtnikom, veletrgovcem) in so odvisne od denarne politike državnih bank! Naša Avstro-Ogrska banka, kakor tudi poštna hranilnica so povzdignile obrestno mero na 6%, navadne banke so zvišale obrestno mero tako, da plačujejo posojilojemalci 8—10 in še več odstotkov, vse mestne hranilnice so zvišale obrestno mero za posojila i. s. hranilnica v Mariboru (šparkasa) na 5½%, v Gradcu na 5¾% (poprej 4¼%), v Celju (nemška mestna) na 6%, v Brucku na 6½% (menični kredit v Marenbergu na 6½%, v Brežicah na 7½% (menični kredit) itd. Da kmečke posojilnice ne občutijo posledic balkanske vojske, je najboljši dokaz ta, da še dosedaj ni nobena zvišala obrestne mere za posojila in najbrž tudi v bodoče ne bodo. Kaj naj pa izvajamo iz zviševanja obrestne mere za posojila, katero so v kritičnih časih uvedli mestni neslovenski zavodi? Prvič to, da je bilo iz gospodarskega stališča potrebno, da se je izvedla organizacija kmečkih posojilnic, katere v kritičnih časih ne pritiskajo na dolžnike, in drugič, da kmečke posojilnice niso v nobeni zvezi z indu-

strijo in veletrgovino, ne občutijo posledic vojsk in da je najboljša, da se v vseh slučajih ljudstvo poslužuje svojih domačih kmečkih denarnih zavodov.«

Kranjski deželni odbor pa je vsem županstvom na Kranjskem o isti stvari poslal to-le okrožnico:

»Strah pred vojsko, ki je pa najbrž neopravičen, je marsikoga razburil, in prva misel, ki so jo ljudje dobili, je bila ta, ali je njihov denar, ki ga imajo naloženega v hranilnicah in posojilnicah, tudi varen. Ker ljudje premalo poznajo uredbo in poslovanje denarnih zavodov, so se začele širiti med njimi najneverjetnejše pravljice. Nevedni ljudje, ki mislijo, da leži denar v hranilnicah in posojilnicah kar na kupe v blagajnah, se dajo zapeljati in takoj zahtevajo svoje vloge nazaj, češ, da bodo doma njihovi denarji varni pred sovražnikom in pred lastno državo. To pa je usodepolna zmota, ki lahko ljudstvo zapelje v veliko škodo.

Predvsem mora ljudstvo vedeti, da je popolnoma izključeno, da bi kedaj država segla na hranilne vloge denarnih zavodov. To se še nikdar ni zgodilo. Celo če je sovražnik prišel v tujo deželo, se je polastil morda državnih denarjev, pustil je pa pri miru vloge privatnikov v denarnih zavodih. Zato je izključeno, da bi se sovražnik, ki pa sploh nikdar v naše kraje priti ne more, polastil denarja, ki je v denarnih zavodih. Država je sama najbolj interesirana pri tem, da so hranilne vloge varne in da ima ljudstvo popolno zaupanje v varnost denarnih zavodov, kajti vse državno življenje je danes osnovano na varnosti osebnega kredita. Saj je država sama s strogo in natančno zakonodajo vse storila, da se preskrbi za varnost vlog. Ako ima torej kdo svoj denar naložen v hranilnici ali posojilnici, kateri stoje na čelu zaupanja vredni močje, je lahko gotov, da se ne more od njegove vloge noben vinar zgubiti.

Poleg tega opozarjamo na to, da stoje hranilnice pod vladnim nadzorstvom, da za nekatere hranilnice jamčijo občine, mestne ali kmetske z vso svojo davčno močjo, posojilnice pa imajo varnost v neomejeni zvezi svojih članov, to se pravi, da na stotine gruntov, hiš in drugega premoženja jamči za vsak vinar, ki ga ima kdo naloženega v dotičnem zavodu. Da bi pa bila varnost še večja, je kranjski deželni zbor s posebnim sklepom posojilništvo postavil pod varstvo dežele, ki s posebnim uradom skrbi za to, da se poslovanje vsega podrejenega mu združništva vrši v popolnem redu. Tako je torej vsestransko preskrbljeno za varnost hranilnih vlog.

Vsak denarni zavod obrestuje vložnikom njihove vloge. Zato pa vsak denarni zavod mora vložene svote tudi obrestonosno nalo-

žiti v posojilih, ker ne more obresti dajati, ako obresti ne jemlje. Zato pa noben denarni zavod nima vlog zaprtih v svoji blagajni, ampak svoje denarje proti izposoja proti primernemu jamstvu. Če bi torej kdo hotel ugrabiti hranilne vloge, jih ne bo dobil, ker so vse zunaj pri dolžnikih. Ravno tako je pa izključeno, da bi katerikoli denarni zavod, če ima tudi na milijone in milijone lastnega premoženja, mogel takoj izplačati vse hranilne vloge, ako en dan prigrme nanj vsi vlagatelji. Denarni zavod bi moral v takem slučaju vse svoje dolžnike tožiti. To bi pa bila velikanska gospodarska krivica. Pomislite, kaj bi nastalo, ako bi vsi denarni zavodi danes tožili in rubili vse svoje dolžnike!? Zato je pa brezvestno in naravnost zločinsko, ako kdo vlagatelje hujska, da naj dvgajo denar. Tako hujskanje je tudi kaznjivo in v resnici ne zasluži tak hujskač drugega, kakor da se ga naznani državnemu pravdnštvu.

Pa vlagatelji tudi sami sebi škodujejo, ako dvigajo vloge, ker v hranilnici in posojilnici jim njihov denar nese obresti in je absolutno varno spravljen, spravljen tudi pred tatovi in roparji. Ako pa kdo denar dvigne in ga spravi v nogavico ali v skrinjo, izgubi obresti in tam je šele denar najbolj nevarno shranjen. Skušnja uči, da tak nemir traja samo nekoliko dni, kvečjemu nekoliko tednov, potem začno ljudje počasi zopet nazaj nositi, ampak škoda, ki so jo naredili samim sebi in celemu narodnemu gospodarstvu, pa ostane. Zato je dolžnost vseh oblasti, da svare ljudstvo pred takim nepremišljenim postopanjem.

Ker se po časnikih bere, da na borzi papirji padajo, marsikdo misli, da je manj vreden tudi bankovec, ki ga ima v svojem mošnjičku. To je pa popolnoma zmotno, kajti papirji, s katerimi se na borzi kupčuje, so deloma javne zadolžnice, večinoma pa delnice akcijskih družb, s katerimi se na borzi špekulira. Ako torej med borzijance udari novica, ki se jim zdi nevarna za njihove industrije, tedaj hitro vsak skuša prodati svoje papirje, vsled česar njihova cena pade, dokler se jih zopet nazaj ne kupuje, s čemer se zopet cena dvigne. Ta borzna špekulacija pa nima popolnoma nobene zveze z denarji, ki so naloženi v hranilnicah in posojilnicah in ravno tako tudi ne z bankovci avstro-ogrske banke, ki nam danes služijo kot papirnati denar. Ti bankovci imajo svoje pokrtje v premoženju avstro-ogrske banke in država sama čuva nad njihovo varnostjo in polnovrednostjo. Popolnoma izključeno je, da bi papirnati denar v svoji vrednosti kaj izgubil in zato je čisto nezmislno, ako kdo zahteva v posojilnici zlat denar, namesto bankovcev. Bankovci so se vpeljali s tem namenom, da se promet olajša.

Kdor vse to trezno premisli, se mora čutiti popolnoma varnega. Tudi v slučaju vojske, pred katero pa nas bo, kakor upamo, Bog obvaroval, so naši prihranki, ki smo jih naložili v naših poštenih zavodih, popolnoma varni in zato ne samo ne dvigajmo denarja, ampak nalagajmo ga prav pridno, da se čimbolj pomnoži naše narodno premoženje.«

Pivo poslovno leto osrednje zadružne banke v Bulgariji.

Ta zavod je bil ustanovljen s postavo z dne 11. decembra 1910, ima pa namen pospeševati in ustanavljati kmečke hranilnice in posojilnice. Novi zavod šteje ustanovnike in navadne člane. Ustanovnika sta dva državna bulgarska bančna zavoda: narodna banka in bulgarska kmetijska banka, ki imata vsak vplačati po dva in pol miliona kron ustanovne glavnice. Navadni člani so zadruga, ki pristopijo ali jih osrednja zadružna banka ustanovi sama; vsaka taka zadruga mora vplačati po dva deleža v vrednosti 200 levov ali prilično 200 kron. Najvišja dividenda znaša za ustanovnike 4, za navadne člane 5⁰/₀. Osrednja zadružna banka lahko izdaje obligacije do 10 kratnega zneska posebnega garancijskega sklada; za ustanovitev istega imata prispevati zgoraj omenjena bančna zavoda en milijon kron. Osrednja zadružna banka se spušča v denarne posle samo s svojimi članicami. Na njihov račun opravlja vse potrebne denarne kupčije in financira razne zadružne ustanovitve; v posebnem oddelku se bavi z zavarovanjem živine in proti toči. Upravo banke nadzoruje vlada, ki imenuje tudi višje uradnike; upravni organi so ravnateljstvo, upravni svet in nadzorstvo. Obrestna mera ne sme prekoračiti 6 ¹/₂⁰/₀. Osrednja bulgarska zadružna banka je bila otvorjena dne 18. marca 1911 in je zaključila svoje prvo poslovno leto dne 31. decembra 1911. Uspehi so prav ugodni; razun dveh ustanovnikov je pristopilo 458 zadrug, ki so dobile kredita za prilično 11 milijonov kron. V oddelku za zavarovanje proti toči je pristopilo 3.443 zavarovancev, ki so vplačali 134.684 kron premij; izplačalo se je v 517 slučajih 126.878 kron škode; zavarovalni oddelek za živino se je otvoril z letošnjim letom. Delokrog banke se bo z okupacijo novih obširnih dežel silno povečal. (Po poročilu v »Bulletin des Institutions Economiques et sociales« v Rimu).

Generalna zveza kmetijskih zadrug v Srbiji, o čije delokrogu in poslovanju govorimo že na drugem mestu, je imela svoj občni zbor začetkoin tekočega meseca v Zaječaru. Udeležba na tem občnem zboru je bila nenavadno velika. Na dnevnem redu so bili referati in debate o zboljšanju kmetijskega kredita,

o izboljšanju kmetijskega poduka in o zavarovanju proti toči. Glede izboljšanja kreditnih razmer se je sklenilo delati z vso energijo na to, da se število kmečkih posojilnic pomnoži in njih delovanje podpira; generalna zveza naj tudi nadalje svari kmečko prebivalstvo pred kapitalističnimi, ljudstvo izsesajočimi in dostikrat strankarskim interesom služečimi denarnimi zavodi. Glede druge točke se je sklenilo pozvati vlado, naj prej ko prej ustanovi na belgrajskem vseučilišču kmetijsko fakulteto, za katero so že bili v državne proračune zadnjih let postavljeni primerni zneski. Vrhu tega se naj v dveh mestih na deželi ustanovi kmetijske preskuševalnice. Na mesto okrajnih ekonomov naj se nastavi kmetijske potovalne učitelje. Kmetijstvu naj se posveča na kmečkih elementarnih šolah največ pozornosti; pri učiteljskih in duhovniških seminarjih naj se uredi vzorne kmetije in se naj na teh zavodih podučujejo kmetijske vede. Kar se tiče zavarovanja proti toči, se je kongres izrekel le za neobvezno upeljavo. Generalna zveza je prevzela nalogo doseči postavno uresničenje vseh teh sklepov. — Nekateri misli glede izboljšanja in poglobljenja kmetijskega poduka bi bilo dobro tudi pri nas upoštevati.

O poslovanju zadruga za rejo sadnih drevesc v Effeltrichu na Nemškem poroča nek nemški kmečki list sledeče: Že dolga desetletja so se pečali mnogi posestniki v vasi Effeltrich z odgojo sadnih drevesc, ki so jih potem prodajali po vsej bližnji in daljni okolici. Ko so prišle dobre železnične zveze, so Effeltričani svojo kupčijo še bolj razširili in našli odjemalce svojih izvrstno odgojenih drevesc po celi Nemčiji. Prišli so prekupci, ki so drevesca v Effeltrichu pokupili in njih pomešali z manj dobrim blagom od drugod; v Effeltrichu samem se je tudi vgnjezdila neregelnost. Vse to je imelo seveda slabe posledice za sadjerejo po Bavarskem in vseh sosednjih deželah. L. 1899 je bil izdan za celo Nemčijo drž. zakon, s katerim se je krošnjarenje s sadnim drevjem prepovedalo. Da bi se pa rešilo effeltriške pridelovalce sadnih drevesc in spravilo kraj zopet na nekdanji dober glas, se je ustanovila tam zadruga za rejo sadnih drevesc, ki je dobila vočigled težavnemu položaju ob njeni ustanovitvi tudi od države obilno podporo. V nekaj letih se je ta zadruga nenadejano lepo razvila in l. 1911 je razposlala 81.500 komadov sadnih drevesc, za katere se je dobilo 95.000 mark. Povprečno torej cena ni bila slaba. Zadrugniki so si ustanovili že vzoren sadni vrt, veliko skupno drevesnico in skladišče. Povrh tega imajo zadrugniki lastne, racijonalno obdelane in oskrbovane drevesnice, po katerih vlada vzoren red.

Nalagajmo svoj denar v svoje zavode! Nek pruski združni list piše: Število dolžnikov pri naših kmečkih hranilnicah in posojilnicah raste od leta do leta in še vedno prihajajo novi prošnjiki; kaže pa se tudi, da bi morali naši kmečki denarni zavodi vršiti še druge važne naloge. Za eno in drugo pa je treba znatnih denarnih sredstev. Razne banke in za velikimi dobički strmeči bankirji se trudijo na vse načine, da bi zvalili prihranjene kmečke groše v svoje zavode. Kmečko ljudstvo nima prav nobenega povoda dajati svojega težko prihranjenega denarja tujim, neznanim ljudem. Saj ima doma svojo hranilnico z neomejenim jamstvom članov, katera je najbližja in najkomodnejša, v 99 od 100 slučajev pa tudi najvarnejša hranilnica. Da se pa bodo hranilne vloge v naših malih vaških denarnih zavodih pomnožile, bo treba več truda in agitatoričnega dela! Treba bo ljudstvo poučiti o varnosti in molčečnosti teh zavodov; treba bo razlagati njihov pomen in porabo naloženega denarja; treba bo povsod požrtvovalnega načelstva in nadzorstva, ki bo agitiralo samo za zavod in ga priporočalo pri sosedih, sorodnikih in prijateljih. Treba bo posebno v sedanjih časih več življenja in odporne sile tudi v teh malih zavodih, treba bo posebne pozornosti za pridobivanje hranilnih vlog, da bo nam mogoče svoje naloge izpolnjevati.

Ne varčujte tam, kjer ni treba! »Westfälische Genossenschaftszeit.« piše med drugim o tem poglavju: Članom združnih načelstev in nadzorstev se mora dati čim več prilike, da se o združnih zadevah podučujejo, zlasti pa, da natančno poznajo svojo nalogo, svoje dolžnosti in svojo veliko odgovornost. V ta namen je zadrugam toplo priporočati, da naroče za vse člane načelstva in nadzorstva združno glasilo, dalje, da je vsem članom načelstva in nadzorstva vedno na razpolago kaka praktična knjiga o združništvu. Razume se, da toplo priporočamo prireditve in obisk združnih tečajev in shodov. Čim bolj se bodo v zadrugah delujoči možje poglobili v svojo nalogo in svoje dolžnosti, tem bolj bo zadruga prospevala. Saj jo bode potem smatral vsakdo kot svojo lastno, častno zadevo, katera mora procvitati in se razvijati. Kako nujno potrebno je, da pozna načelstvo in nadzorstvo natančno svoje dolžnosti in svoje posle, nas uče ravno slučajji, da pride ena ali druga zadruga v težave. Če utrpí zadruga kako škodo ali zgubo, komu se nalaga vsa odgovornost? Od koga zahtevajo zadrugarji včasí na naravnost brezobziren način pokritja škode? Od načelstva in nadzorstva. In vselej smo še videli, da

člani nikakor ne odnehajo, četudi vidijo, da morajo vsled njihovih zahtev močje, kateri sede v načelstvu in nadzorstvu zadruga, obubožati. Pred vsem tem bi se naj ti skušali po možnosti čuvati in varovati. Povsod seveda ne pade naš nauk na rodovitna tla; so namreč zadrugarji in cele zadruga, ki vse boljše vedo, ko njihove zveze, ki jim hočejo koncem koncev vendar samo dobro. Vendar pa ne bomo prenehali pozivati zadrug, naj store, kolikor morejo, za izobrazbo vodilnih svojih oseb, ker si nočemo nalagati krivde, da smo ta prepotrebni opomin zamudili. Zadruga niso mrtva bitja, temveč žive organizacije, katere si morajo prizadevati, da žive s časom in se časovnim razmeram in potrebam primerno vedno izpopolnjujejo. Zato pa je treba neprestanega učenja in nadaljnega izobraževanja.

Za ocenjevanje načelstva in nadzorstva v zadrugah je upeljala hesenska zadružna zveza v Kaselu razredovanje po številkah, kakor je n. pr. običajno pri nas v šolah. Razredi se določijo na podlagi vsakokratnega revizijskega poročila. Zveza poroča o razredovanju v letu 1911 sledeče: »V prvi vrsti so knjigovodje in tajniki, ki z malimi izjemami vestno izvršujejo svoje dolžnosti. Samo 33 knjigovodij je dobilo nižji red, kakor zadostno (to je št. 3) in sicer jih je 23 dobilo $\frac{3}{4}$, 11 pa jih je dobilo red 4, to je nezadostno. Red ena je dobilo 17 in boljši red kakor 3 je dobilo 282 knjigovodij (tajnikov). Vobče odpadejo na te funkcionarje razmeroma najboljši redi. Sreča za zadruga, da ima tako izvrstne tajnike. Toda kjer je svetloba, tam najdemo tudi senco in poleg izvrstno poslušajočih zadrug imamo žalibog tudi take, kjer poslovanje in uprava povzročata skrbi. 63 predsednikov in 64 načelstev ni moglo niti dobiti red 3 (zadostno). Največ nerednosti pa se najde v poslovanju nadzorstva. 110 nadzorstev ni moglo dobiti red zadostno. Ko bi vendar nadzorstva pomislila, kakšne strahovite posledice lahko postanejo, ako se nadzorovanje v zadrugah zanemarja. Ako v nekaterih slučajih ni mogoče, da bi redno nadzorovanje izvrševali vsi člani nadzorstva, naj se lotijo tega dela vsaj nekateri člani. Razume pa se, da za morebitne posledice odgovarjajo vsi člani nadzorstva, ne samo tisti, ki so v resnici nadzorovali. Tudi ni pravilno, kakor se žalibog večkrat dogaja v zadrugah, da se vse poslovanje prepusti enemu samemu funkcionarju. Tako ravnanje je spojeno mnogokrat z veliko nevarnostjo. Izkušnja nam tu pripoveduje že mnogo, mnogo! Zato naj bo vsak, ki se je dal izvoliti v vodstvo zadruga, cel mož na svojem mestu! Da se bo to prav in vedno

bolj razumevalo, zato naj skrbe zadruga s tem, da širijo poznavanje zadružništva med svojimi člani. Člani načelstva in nadzorstva naj se udeležujejo poučnih predavanj, ki jih prireja zveza, zadruga pa naj razdeljujejo med nje vedno večje število zvezinega strokovnega glasila«.

Konec hišnih nabiralnikov. Časopisi so prinesli poročilo, da so vse banke opustile nabiranje hranilnih vlog s pomočjo hišnih nabiralnikov. V vseh slučajih, da so prišli zavodi do prepričanja, da pri hišnih nabiralnikih delo, trud, zamuda časa ni v nobenem razmerju z uspehi. To spoznanje jim je dalo povod za opnstitutev poslovanja s hišnimi nabiralniki. Tako sodijo o hišnih nabiralnikih banke. Mi bi se čudili, ako bi banke sodile drugače. Banke imajo namen iztisniti iz ljudi kolikor mogoče visoke dobičke, da vržejo delničarjem v žrelo kolikor mogoče visoke dividende. Etična stran pri vsem denarnem poslovanju je bankam deveta briga in resnica je, da se pri hišnih nabiralnikih v prvi vrsti ne zasleduje namen, dobiti s tem bogve kake dobičkanosne posle, temveč s to napravo se pred vsem nižji sloji in mladina navajajo k varčevanju. V tem vzgojevalnem momentu hišnih nabiralnikov leži ravno njihov velik pomen. Zadruga po svojem bistvu branijo velike množice pred odiranjem, kakoršnega si žele n. pr. banke. Zadruga imajo pa tudi dolžnost, vzgojiti ljudstvo k gospodarski štedljivosti. Zato se zadruga ne morejo pridružiti sklepom bank in morajo poslovanje s hišnimi nabiralniki vzdržati še naprej ter iskati sredstev za izpopolnjenje tega poslovanja. Tako so storile zadruga n. pr. v Nemčiji ter so izpopolnile poslovanje s hišnimi nabiralniki na ta način, da same obiščejo stranke, kjer se nahajajo nabiralniki ter nabiralnik kar na domu izpraznijo. Ta preureditev se je izkazala kot dobra in praktična.

Izpopolnitev zadružnega pouka v Nemčiji. Kmetijska visoka šola v Berlinu je že v letnem tečaju 1912 močno razširila pouk v zadružništvu. Povod k temu je dal lep razvoj zadružne organizacije v kmetijstvu, ki temu primerno rabi vedno več zadružno vzgojenih uradnikov. Ustanovil se bo poseben učni oddelek, kjer bo tvoril podlago splošni kmetijski študij, ki bo trajal 4 tečaje. Na to sledi študij iz zadružništva, ki bo trajal 2 tečaja. Za ta 2 tečaja bo potrebno položiti poseben izpit. Ta študij bo torej imel namen, vzgojiti za kmetijsko zadrugo dobre uradnike. Predavali bodo pa večinoma možje, ki se v zadružništvu praktično udeležujejo. Na 53. splošnem zadružnem shodu nemških Šulce-deličevk, ki se je vršil to leto i. s. meseca avgusta

v Monakovem, je bil sprejet sledeči zanimivi predlog znamenitega zadrugarja prof. dr. Crügerja: »V spoznavanju, da so teoretično in praktično dobro izvežbani uradniki in revizorji za nadaljni razvoj zadružništva odločilne važnosti, je potrebno, da se na trgovskih visokih šolah zadrudni pouk, s katerim se je že pričelo, nadalje izpopolnjuje. Priporoča se, da sedanjemu trgovskemu študiju, trajajočemu 4 tečaje, pridata še dva nadaljna tečaja za pouk v zadrudništvu, da se na ta način vzgoji potrebnih revizorjev in pisarniških uradnikov. Pogoj za sprejem k temu teoretičnemu pouku bi moral biti dokaz o že triletnem praktičnem vežbanju. — Za zadrudno izobrazbo narodnih gospodarjev in juristov naj bi se na univerzah predavalo o zgodovini, teoriji in praksi zadrudništva. Tudi zadrudno pravo naj bi bilo več kakor doslej predmet akademičnega pouka.«

Tudi premožni naj pristopijo k posojilnicam. Mnogokrat se dobijo premožnejši ljudje, ki se naravnost sramujejo pristopiti kot člani kaki posojilnici, češ, da so posojilnice samo za reveže. Seveda je tako naziranje čisto napačno. Upoštevati je treba, da je človek odvisen od toliko okolnosti, da ne more prav nič vedeti, kedaj se njegove razmere, osobito gospodarske, spremene tako, da ga naenkrat napravi iz premožnega človeka navadnega revčka. V takem slučaju bo prisiljen iti k posojilnici. Ljudje bodo takrat kazali na njega. češ, prej ga ni bilo blizu, sedaj ko posojilnico rabi, pa pride. Uvaževati pa je treba tudi dejstvo, da uživa posojilnica temveč kredita in ugleda, čimveč in čim premožnejše zadrudnike šteje v svojem krogu. Posojilnica je gotovo namenjena v prvi vrsti za tiste, ki so pomoči potrebni. Storila bo za nje lahko temveč, čimbolje je sama kredita zmožna. Dolžnost bogastva pa mora biti danes, da podpira revnejšega sočloveka kjerkoli more, da ga podpira osobito tam in na tak način, ki ga pravzaprav njega, bogatina, ne stane niti vinarja. Tudi ta razlog naj bo za premožne merodajen, da pristopijo.